

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yliopistolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi yliopistolain eräitä yliopistojen tehtäviä ja hallintoa koskevia säännöksiä sekä ehdotetaan siirryttäväksi kaksiportaiseen perustutkintorakenteeseen.

Lakiin otettaisiin säännös, jonka mukaan tehtäviään hoitaessaan yliopistojen toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikutavuutta.

Voimassa olevan lain mukaan yliopiston hallituksen jäsenistä enintään kolmannes voidaan valita henkilöistä, jotka eivät ole yliopiston henkilöstöä eivätkä opiskelijoita. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että yliopiston hallitukseen on aina valittava vähintään yksi yliopiston ulkopuolinen henkilö. Enimmäismäärä säilyisi nykyisellään. Yliopiston rehtorin valinta ehdotetaan siirrettäväksi yliopiston vaalikollegiolta yliopiston hallitukselle.

Tutkintorakenteen uudistamiseksi ehdotetaan muutettavaksi yliopistolain opetusta ja opiskelijoita koskevia säännöksiä sekä eräi-

den yliopistoasetukseen nykyisin sisältyvien opetusta ja opiskelijoita koskevien säännösten siirtämistä yliopistolakiin. Esityksen mukaan ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen pohjana olisi alempi korkeakoulututkinto tai sitä tasoltaan vastaava koulutus, jollei valtioneuvoston asetuksella säädetä, että koulutuksen pohjana ovat lukio-opinnot tai niitä tasoltaan vastaava koulutus.

Yliopisto voisi ehdotuksen mukaan päättää suomen tai ruotsin kielen lisäksi myös muun kielen käyttämisestä tutkintokielenä sen mukaan kuin valtioneuvoton asetuksella tarkemmin säädettäisiin.

Yliopistolain valintaperusteita koskevaa säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että hakijat voitaisiin erilaisen koulutustautan vuoksi tai siihen verrattavasta muusta perustellusta syystä jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Tällöin yhdenmukaisia valintaperusteita sovellettaisiin ryhmään kuuluviin hakijoihin.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2005.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Nykytila.....	4
1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
Yliopiston tehtävät.....	4
Yliopiston hallinto	4
Yliopistojen tutkinnot	5
Kelpoisuus tutkintoon johtaviin opintoihin	6
Opiskelijaksi ottaminen	6
Hakijoiden yhdenvertaisuus.....	6
Tutkinto- ja opetuskielet.....	7
1.2. Tutkintorakenteen kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö..	7
Eurooppalainen kehitys	7
Ruotsi.....	7
Tanska	8
Norja.....	8
Alankomaat.....	8
Saksa	9
1.3. Nykytilan arviointi.....	9
Yliopistojen tehtävät	9
Yliopistojen hallinto	11
Yliopistojen tutkinnot	11
2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	12
2.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi	12
Yliopistojen tehtävät	12
Yliopistojen hallinto	13
Tutkinnot.....	14
2.2. Keskeiset ehdotukset	14
Yliopiston tehtävät.....	14
Yliopiston hallinto	14
Tutkinnot.....	14
3. Esityksen vaikutukset	15
3.1. Taloudelliset vaikutukset	15
4. Asian valmistelu	15
4.1. Valmisteluvaiheet ja aineisto	15
Yliopistojen tehtävät ja hallinto.....	15
Tutkinnot.....	15
4.2. Lausunnot.....	16

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	18
1. Lakiehdotuksen perustelut	18
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	22
3. Säättämisjärjestys	23
4. Voimaantulo	24
LAKIEHDOTUS	25
yliopistolain muuttamisesta	25
LIITE	28
RINNAKKAISTEKSTI	28
yliopistolain muuttamisesta	28

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Yliopiston tehtävät

Yliopistolain (645/1997) 4 §:n mukaan yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa nuorisoa palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Yliopistojen tulee järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa saavutetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Korkeakoululaitoksen kehittämistä annetun lain (1052/1986) 2 §:n mukaan korkeakoululaitoksen tehtävänä on edistää ja harjoittaa vapaata tutkimusta, antaa siihen perustuvaa tieteellistä ja taiteellista ylintä opetusta sekä muutoinkin edistää kulttuuria ja tieteellistä sivistystä. Korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetussa laissa yhteisnimitystä korkeakoululaitos käytetään yliopistolain mukaisista yliopistoista.

Yliopistojen tulossopimuksissa on määritelty yliopistojen yhteiset tavoitteet. Vuosien 2000—2003 tulossopimuksissa todetaan, että yliopistojen tehtävät on asetettu yliopistolaisa ja toiminnan tavoitteet ja kehittämislinjat valtioneuvoston hyväksymässä kehittämissuunnitelmassa.

Yliopistojen toiminnan tavoitteena on korkea laatu tutkimuksessa, opetuksessa ja taiteellisessa toiminnassa sekä vahvistunut yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja vuorovaikutus kulttuuri-, työ- ja elinkeinoelämän kanssa. Yliopistojen tehtävistä ja toiminnan tavoitteista sovitaan tarkemmin yliopistojen ja opetusministeriön välisissä tulossopimuksissa.

Yliopiston hallinto

Yliopiston ylin päättävä hallintoelin on hallitus. Hallituksen tehtävänä on yliopistolain 11 §:n mukaan kehittää yliopiston toimintaa

sekä hyväksyä yliopiston taloutta ja toimintaa koskevat sekä muut laajakantoiset suunnitelmat, päättää määrärahojen jakamisen suuntaviivoista, antaa lausunnot yliopistoa koskevissa periaatteellisesti tärkeissä asioissa, hyväksyä johtosäännöt ja muut vastaavat määräykset. Hallituksen muista tehtävistä voidaan säätää asetuksella ja määrätä yliopiston sisäisillä määräyksillä. Yliopistoasetuksen (115/1998) 2 §:n mukaan yliopiston hallitus nimittää professorit lukuun ottamatta yliopistoja, joissa nimittävä viranomainen on yliopiston kansleri, ja päättää yliopistoon otettavien opiskelijoiden määrästä. Hallituksen muista tehtävistä määrätään johtosäännössä.

Yliopistolain 12 §:n mukaan hallituksessa tulee olla edustettuina ryhmittäin: yliopiston professorit ja apulaisprofessorit, muut opettajat ja tutkijat sekä muu henkilöstö ja opiskelijat. Kustakin ryhmästä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet hallituksen koko jäsenmäärästä. Hallituksen jäsenten kokonaismäärästä ja 1 momentissa tarkoitettuihin ryhmiin kuuluvien henkilöiden lukumäärästä päätetään johtosäännössä.

Yliopiston hallituksen hyväksymässä johtosäännössä voidaan päättää, että hallituksen jäsenistä enintään kolmannes voidaan valita henkilöistä, jotka eivät ole yliopiston henkilöstöä eivätkä opiskelijoita. Yliopistot ovat käyttäneet mahdollisuutta nimetä ulkopuolisia henkilöitä yliopiston hallitukseen vähäisessä määrin. Joensuun yliopiston, Teknillisen korkeakoulun, Tampereen teknillisen yliopiston, Lappeenrannan teknillisen yliopiston, Vaasan yliopiston, Svenska Handelshögskolanin, Taideteollisen korkeakoulun ja Kuvataideakatemian hallituksissa on kussakin kaksi ulkopuolista jäsentä. Helsingin yliopiston konsistoriin (hallitus) tuli vuoden 2004 alusta lukien yksi ulkopuolinen jäsen. Oulun yliopiston hallituksessa on kaksi ulkopuolista jäsentä, joilla on ainoastaan läsnäolo- ja puheoikeus.

Yliopistolain 13 §:n mukaan yliopiston rehtorin valitsee viideksi vuodeksi kerrallaan vaalikollegio. Lain 37 §:n mukaan vaalikol-

legiossa tulee olla professoreiden, apulaisprofessoreiden, muiden opettajien ja tutkijoiden, muun henkilöstön sekä opiskelijoiden edustajia. Kustakin ryhmästä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet koko jäsenmäärästä.

Rehtoriksi valittavalta vaaditaan, että hän on suorittanut tohtorin tutkinnon tai että hänet on nimetty jonkin yliopiston professorin virkaan.

Yliopistojen tutkinnot

Yliopistolaki sisältää perussäännökset yliopistojen tutkinnoista ja opetuksesta. Yliopistolain 7 §:n 1 momentin mukaan yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta sekä avointa yliopisto-opetusta.

Yliopistolain 7 §:n 3 momentin mukaan yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista säädetään tarkemmin asetuksella. Säännökset alemmista ja ylemmistä korkeakoulututkinnoista sekä lisensiaatin ja tohtorin jatkotutkinnoista ovat 19 eri tieteen- ja taiteenalojen tutkintoja koskevassa asetuksessa:

asetus eläinlääketieteellisistä tutkinnoista (298/1978)

asetus farmasian tutkinnoista (246/1994)

asetus hammaslääketieteellisistä tutkinnoista (290/1976)

asetus humanistisista ja luonnontieteellisistä tutkinnoista (221/1994)

asetus kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta (576/1995)

asetus kauppatieteellisistä tutkinnoista (139/1995)

asetus Kuvataideakatemia tutkinnoista (381/1997)

asetus liikuntatieteellisistä tutkinnoista (327/1994)

asetus lääketieteellisistä tutkinnoista (762/1975)

asetus maatalous-metsätieteellisistä tutkinnoista (214/1995)

asetus oikeustieteellisistä tutkinnoista (86/1996)

asetus psykologian tutkinnoista (318/1996)

asetus Sibelius-Akatemia tutkinnoista (148/1995)

asetus taideollisen alan yliopistollisista tutkinnoista (440/1994)

asetus teatteri- ja tanssialan yliopistollisista tutkinnoista (216/1995)

asetus teknistieteellisistä tutkinnoista (215/1995)

asetus teologisista tutkinnoista (517/1995)

asetus terveystieteiden tutkinnoista (628/1997) sekä

asetus yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista (245/1994).

Säännökset filosofian tohtorin tutkinnosta ovat filosofian tohtorin tutkinnosta annetussa asetuksessa (1279/1991) sekä eräissä edellä mainituissa tutkintoja koskevissa asetuksissa. Ammatillisista jatkotutkinnoista säädetään erikoiseläinlääkärin tutkinnosta ja oikeudesta toimia erikoiseläinlääkärinä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (275/2000), erikoishammaslääkärin tutkinnosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (316/2003) sekä erikoislääkärin tutkinnosta annetussa asetuksessa (678/1998).

Eri tieteen- ja taiteenalojen tutkintoja koskeviin asetuksiin, jäljempänä tutkintoasetukset, sisältyvät säännökset alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen sekä jatkotutkintojen nimikkeistä, tavoitteista, laajuudesta ja rakenteesta. Ne sisältävät myös kielitaitoa, todistuksia, opintosuoritusten hyväksilukemista, opettajankoulutusta, koulutusvastuuta ja koulutusohjelmia koskevia säännöksiä.

Eräitä tieteenaloja koskevissa tutkintoasetuksissa yliopistojen koulutusvastuusta säädetään koulutusala- ja tutkintokohtaista koulutusvastuuta tarkemmin. Humanistisista ja luonnontieteellisistä tutkinnoista annetussa asetuksessa, kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta annetussa asetuksessa ja yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista annetussa asetuksessa yliopistojen koulutusvastuuta täsmennetään säätämällä siitä, minkä alojen, oppiaineryhmien ja oppiaineiden syventäviä opintoja yliopistot voivat järjestää. Kasvatustieteellisellä alalla säädetään myös opettajankoulutuksen vastuun jaosta. Asetuksessa terveystieteiden tutkinnoista yliopistojen koulutusvastuuta täsmennetään säätämällä terveystieteiden alan maisterin tutkinnon pääaineista eri yliopistoissa.

Taidealoja koskevissa tutkintoasetuksissa säädetään siitä, mitä koulutusohjelmia on

Kuvataideakatemiassa, Sibelius-Akatemiasa, Teatterikorkeakoulussa, Taideteollisessa korkeakoulussa, taideteollisella alalla Lapin yliopistossa ja teatterialalla Tampereen yliopistossa. Teknillistieteellisistä tutkinnoista annetun asetuksen mukaan opetusministeriö vahvistaa yliopiston päätöksen siitä, mitä koulutusohjelmia yliopistossa on ja mitkä ovat niiden tavoitteet.

Tohtorin tutkinto ja ylempi korkeakoulututkinto, tavallisesti maisterin tutkinto, kuuluvat kaikkien koulutusalojen tutkintorakenteeseen. Sitä vastoin alemmaa korkeakoulututkintoa eli kandidaatin tutkintoa ei voida suorittaa lääketieteen, hammaslääketieteen, eläinlääketieteen eikä teknillistieteellisellä alalla. Licensiaatin tutkinto puuttuu taideteollisen alan ja kuvataidealan sekä jatkotutkintona myös lääketieteellisen alan, hammaslääketieteen alan ja eläinlääketieteen alan tutkintorakenteesta. Lääketieteellisellä alalla, hammaslääketieteen alalla ja eläinlääketieteen alalla lisenssiaatin tutkinto on ylempi korkeakoulututkinto.

Kelpoisuus tutkintoon johtaviin opintoihin

Yliopistolain 7 §:n 2 momentin mukaan korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen pohjana on lukio-opintojen tai niitä vastaavan koulutuksen taso. Ylemmän korkeakoulututkinnon voi siten suorittaa lukio-opintojen tasoisten opintojen pohjalta ilman, että alemman korkeakoulututkinnon suorittaminen olisi opintojen etenemisen edellytyksenä.

Yliopistoasetuksen 12 §:n mukaan korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin ovat kelpoisia ylioppilaiden ohella ammattikorkeakoulun, ammatillisen korkea-asteen, ammatillisen opistoasteen tai vähintään kolmivuotisen ammatillisen tutkinnon suorittaneet sekä sellaiset ulkomailla opiskelleet, joiden koulutus antaa asianomaisessa maassa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin. Kelpoisia ovat myös henkilöt, jotka ovat suorittaneet yliopiston edellyttämät avoimen yliopisto-opetuksen opinnot tai joilla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet.

Jatkokoulutuksen pohjana on yliopistolain 7 §:n 2 momentin mukaan ylempi korkeakoulututkinto tai sitä tasoltaan vastaava kou-

lutus. Useimpien tutkintoasetusten mukaan tieteelliseen jatkokoulutukseen ottaminen edellyttää lisäksi, että yliopisto toteaa suoritettuna tutkinnon tai koulutuksen antavan riittävät valmiudet kyseessä olevaan jatkokoulutukseen.

Erikoislääkärin, -eläinlääkärin ja -hammaslääkärin tutkintoon johtavaan koulutukseen pääsemisen edellytyksenä on ammatinharjoittamisoikeuden tai -luvan saaminen. Lisäedellytyksenä erikoishammaslääkärin tutkintoon johtavaan koulutukseen pääsemiselle on päätoiminen työskentely hammaslääkärin kliinisissä tehtävissä vähintään kaksi vuotta.

Opiskelijaksi ottaminen

Yliopistolain 18 §:n 1 momentin mukaan opiskelijat ottaa yliopisto. Opiskelijavalintojen osalta noudatetaan eri koulutusaloilla pääasiallisesti käytäntöä, jonka mukaan luokikoulutuksen tai vastaavantasoisien koulutuksen saaneet otetaan suoraan ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen. Silti lähes kaikilla koulutusaloilla opiskelijat voivat halutessaan suorittaa myös alemman korkeakoulututkinnon.

Joissakin tapauksissa opiskelijat saavat oikeuden vain alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen. Esimerkiksi lastentarhanopettajien ja farmaseuttien koulutuksessa alempi korkeakoulututkinto on itsenäinen, ammattiin pätevöittävä koulutus. Åbo Akademiassa opiskelijat valitaan suorittamaan oikeusnotaarin tutkintoa, sillä yliopisto ei järjestä lainkaan saman alan ylempään korkeakoulututkintoon johtavia opintoja. Taideteollisessa korkeakoulussa opiskelijat otetaan kandidaatin tutkintoon johtaviin kolmivuotisiin koulutusohjelmiin, mutta heille annetaan oikeus halutessaan jatkaa opintojaan maisterin tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Hakijoiden yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liit-

tyvän syyn perusteella. Yliopistolain 18 §:n 1 momentin mukaan yliopisto voi rajoittaa opiskelijoiden määrää. Yliopistolain 18 §:n 2 momentin mukaan silloin kun yliopisto opiskelijoiden määrän rajoittamisen vuoksi ei voi ottaa koulutukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa. Yliopistolain vakiintuneen tulkinnan mukaan yliopistot ovat voineet jakaa hakijat ryhmiin muun muassa aikaisempien opintojen ja niissä menestymisen perusteella. Ryhmien sisällä hakijoihin on sovellettu yhdenmukaisia valintaperusteita. Eri ryhmiä ovat olleet muun muassa ylioppilastutkinnon suorittaneet, ulkomaalaiset hakijat, ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet ja erilaisiin muunto-koulutuksiin hakijat.

Tutkinto- ja opetuskielet

Yliopistolain 9 §:n mukaan yliopiston opetus- ja tutkintokielenä on suomi, jollei toisin säädetä. Åbo Akademin ja Svenska Handelshögskolanin sekä Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanin opetus- ja tutkintokieli on ruotsi. Lisäksi yliopistoista kuusi on kaksikielisiä siten, että opetus- ja tutkintokielet ovat suomi ja ruotsi.

Yliopistot voivat päättää muun kielen kuin opetus- ja tutkintokielenä käyttämisestä opetuksessa ja opintosuorituksissa. Tämä tekee mahdolliseksi koulutuksen tarjonnan ulkomaisille opiskelijoille. Kuitenkin myös vieraalla kielellä tutkinnon suorittaneet saavat virallisen tutkintotodistuksensa aina suomen tai ruotsin kielellä.

1.2. Tutkintorakenteen kansainvälinen kehitys ja ulkomaisten lainsäädäntö

Eurooppalainen kehitys

Suomen ja 29 muun Euroopan maan korkeakoulutuksesta vastaavat ministerit allekirjoittivat Bolognan julistuksen kesäkuussa 1999. Julistus tähtää eurooppalaisen korkeakoulutusalueen luomiseen vuoteen 2010 mennessä. Julistuksen mukaan tavoitteeseen pyritään muun muassa kehittämällä tutkinto-

rakennetta siten, että se muodostuu pääasiallisesti kahdesta syklistä. Ensimmäisen syklin tutkinto on vähintään kolmivuotinen, ja toinen sykli muodostuu lyhyemmästä maisterin tutkinnosta ja pidemmästä tohtorin tutkinnosta. Bolognan julistus ei ole oikeudellisesti sitova asiakirja, mutta se on viitoittanut tutkintojärjestelmien uudistamista useissa Euroopan maissa.

Bolognan julistuksen mukainen kehitys on lähtenyt eri Euroopan maissa nopeasti käyntiin. Valtaosassa julistuksen allekirjoittaneista maista on otettu tai ollaan ottamassa kaksiosainen tutkintorakenne käyttöön.

Euroopassa pidetään opiskelijoiden liikkuvuuden lisäämistä tärkeänä poliittisena tavoitteena. Lissabonissa huhtikuussa 1997 tehdyllä yleissopimuksella korkea-asteen koulutusta koskevien tutkintojen tunnustamisesta Euroopan alueella pyritään edistämään akateemista liikkuvuutta. Yleissopimuksella pyritään myös helpottamaan sopimuspuolten oppilaitosten opiskelijoiden pääsyä osalliseksi muiden sopimuspuolten koulutusresursseista, erityisesti helpottamalla heidän pyrkimyksiään jatkaa opintojaan tai suorittaa opintojakso toisten sopimuspuolten korkeakouluissa. Eduskunta hyväksyi lokakuussa 2002 yleissopimuksen ja sen voimaansaattamista koskevan lakiehdotuksen (EV 127/2002 vp; laki 877/2002). Yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2004.

Ruotsi

Ruotsin korkeakoululaissa (Högskolelag 1992:1434) säädetään korkeakoulutuksen yleisistä tavoitteista. Korkeakouluasetus (Högskoleförordning 1993:100) sisältää tarkempia säännöksiä yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista. Asetuksen liitteenä on tutkintojärjestys, jossa luetaan kaikki korkeakouluissa suoritettavat tutkinnot maatalousalan tutkintoja ja jatkotutkintoja lukuun ottamatta.

Ruotsin korkeakouluissa suoritettavia perustutkintoja ovat korkeakoulututkinto (högskoleexamen), kandidaatin tutkinto (kandidatexamen) sekä maisterin tutkinto (magisterexamen). Lisäksi Ruotsissa on yli 40 ammattitutkintoa (yrkesexamen).

Högskoleexamen-tutkinnon suorittaminen kestää noin kaksi vuotta, kun taas kandidaatin tutkinnon voi suorittaa kolmessa vuodessa. Maisterin tutkintoja on kahdentyypisiä: lähtökohtaisesti neljässä vuodessa suoritettavia tutkintoja, joihin sisältyy vähintään kaksi vuotta kestävä pääaineen syventävät opinnot (magisterexamen med ämnesdjup) sekä tutkintoja, jotka rakentuvat kandidaatin tutkinnon tai vastaavan laajuisen muun tutkinnon varaan ja sisältävät vähintään vuoden mittaiset suuntautumisopinnot. Ruotsissa on asetettu työryhmä pohtimaan tutkintorakenteen kehittämistä ottaen huomioon muiden Euroopan maiden kehitys.

Tanska

Tanskan yliopistoja koskee heinäkuussa 2003 voimaan tullut yliopistolaki (Lov om universiteter 403/2003). Tanskassa tutkintorakenne on kaikilla aloilla kaksiportainen. Lain mukaan yliopistoissa voidaan suorittaa lähtökohtaisesti kolmivuotinen bachelor-tutkinto sekä tämän tutkinnon jälkeen kaksivuotinen kandidat-tutkinto. Laajuuksista poikkeaminen edellyttää ministeriön päätöstä. Esimerkiksi lääketieteellisellä alalla kandidat-tutkinnon laajuus on kolme vuotta. Bachelor-tutkinnon suorittaneiden on haettava erikseen opinto-oikeutta kandidat-tutkintoon johtavaan koulutukseen. Yliopisto arvioi bachelor-tutkinnon soveltuvuuden kandidat-tutkinnon pohjaksi.

Norja

Norjan yliopistoja, tiedekorkeakouluja ja muita valtion korkeakouluja sääntelee laki yliopistoista ja korkeakouluista (lov om universiteter og høyskoler 22/12.5.1995). Yksityisiä korkeakouluja koskee laki yksityisten korkeakoulujen tutkinnonanto-oikeudesta ja rahoituksesta (lov om eksamensrett for og statstilskudd til private høyskoler 53/11.7.1986). Yliopistoissa ja korkeakouluissa suoritettavien tutkintojen laajuudesta, tutkintovaatimuksista ja tutkintonimikkeistä säädetään tarkemmin asetuksilla.

Yliopistoja ja korkeakouluja koskevaan lainsäädäntöön tehtiin vuoden 2002 kesällä

suuria muutoksia. Tällöin vahvistettiin uusi tutkintorakenne, joka on otettu käyttöön vuoden 2003 syyslukukaudesta alkaen. Uudet bachelor- ja master-tutkinnot korvaavat lähes kaikki vanhan tutkintorakenteen mukaiset alemmat ja ylemmät korkeakoulututkinnot sekä erityiset ammattitutkinnot. Lääketieteen, eläinlääketieteen, psykologian ja teologian aloilla ei siirrytä uuteen tutkintorakenteeseen. Bachelor-tutkintoon johtavat opinnot ovat kolmivuotisia. Master-tutkinnon suorittaminen kestää vähintään kolmivuotisen korkeakoulututkinnon pohjalta puolestatoista kahteen vuotta. Joillakin aloilla voidaan kuitenkin suorittaa vain viisivuotisia integroituja tutkintoja. Bachelor- ja master-tutkintoihin johtavaa koulutusta järjestävät yliopistojen ja valtion korkeakoulujen ohella yksityiset korkeakoulut.

Alankomaat

Alankomaiden korkeakouluja ja niissä suoritettavia tutkintoja koskee laki korkea-asteen koulutuksesta ja tutkimuksesta (wet van 8 oktober 1992, houdende bepalingen met betrekking tot het hoger ongerwijs en wetenschappelijk onderzoek). Laissa säädetään muun muassa tutkintorakenteesta, tutkintojen laajuudesta, tutkintonimikkeistä ja kelpoisuusvaatimuksista. Lakia on muutettu vuonna 2002 uuden tutkintorakenteen käyttöön oton myötä.

Yliopistojen perustutkinto on kolmivuotinen bachelor-tutkinto. Tutkinnon suorittaneet voivat käyttää joko nimikettä "Bachelor" tai hollanninkielistä nimikettä "Kandidaat". Maisterin tutkinto tulisi lähtökohtaisesti voida suorittaa vuodessa bachelor-tutkinnon jälkeen. Suorittamisaika on pidempi esimerkiksi tekniikan, luonnontieteiden, maataloustieteen ja hammaslääketieteen aloilla, joiden maisteriopinnot kestävät kaksi vuotta. Lääketieteen alan maisteriopinnot ovat kolmevuotiset. Maisterin tutkinnon suorittaneet voivat käyttää perinteisiä hollanninkielisiä nimikkeitä kuten "Doctorandus", "Meester" tai "Ingenieur" tai englanninkielistä nimikettä "Master". Yliopistot voivat järjestää maisteriohjelmiin hakeutuville uuden karsinnan.

Saksa

Saksassa korkeakoulujen toimintaa sääntele liittovaltion tasolla puitelaki, Hochschulrahmengesetz, (26.1.1976, BGBl. I S. 185, nykyinen muoto pääosin vuodelta 1999, BGBl. I S. 18) joka sisältää muun muassa säännökset korkeakoulututkintojen rakenteesta. Lisäksi jokaisella osavalttiolla on omaa korkeakoululainsäädäntöä.

Vuonna 1998 voimaan tulleella puitelain muutoksella yliopistoille luotiin mahdollisuus kaksiportaisen tutkintorakenteen käyttöönottoon yliopistojen perinteisen tutkintojärjestelmän rinnalle. Perinteisen tutkintojärjestelmän mukaisia tutkintoja on kolmentyyppisiä: korkeakoulututkintoja, julkisiin virkoihin valmistavia tutkintoja sekä kirkollisia tutkintoja. Korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen on mahdollista suorittaa enintään kaksivuotinen Magister-arvoon tai diplomiin johtava tutkinto.

Uuden tutkintorakenteen mukainen Bachelor- tai Bakkalaureus-tutkintoon johtava koulutus kestää 3—4 vuotta. Bachelor-vaihetta seuraavan Master- tai Magister-tutkinnon suorittaminen vie puolestaan 1—2 vuotta. Jos tietyllä alalla suoritettavat Bachelor- ja Master-tutkinnot on rakennettu peräkkäisiksi, on ylempi arvosana voitava suorittaa yhteensä enintään viidessä vuodessa.

1.3. Nykytilan arviointi

Yliopistojen tehtävät

Maan eri alueiden 1960-luvulla käynnistyneessä teollistamisessa ja julkisten palvelujen laajentamisessa oli tavoitteena alueellisen tase-arvon edistäminen. Tätä tuettiin osaltaan luomalla hajautettu yliopistoverkko. Maamme kilpailukyvyyn vahvistamiseksi alettiin 1980-luvulla rakentaa alueellisesti kattavaa, kansallista innovaatiojärjestelmää. Yliopistoilla on ollut ja on yhä kasvava merkitys kansainvälisen, kansallisen ja alueellisen innovaatiotoiminnan kehittämässä. Yliopistojen merkitys alueellisina vaikuttajina ja alueellisen eriarvoisuuden poistajina on kiistatonta. Yhteiset tutkimushankkeet elinkeinotoiminnan kanssa ja saavutettujen tutkimus-

tulosten hyödyntäminen ovat omiaan tukemaan myönteisesti alueen taloudellista kasvua ja työllisyyttä. Tästä vaikuttamisesta voidaan hyvinä esimerkkeinä mainita muun muassa Oulun ja Jyväskylän yliopistojen vaikutusalueet.

Koulutus- ja tutkimustoiminnassa korostuu entistä enemmän vuorovaikutus muun yhteiskunnan kanssa. Yliopistoilta odotetaan yhteiskunnallisessa kehittämistyössä yhä vahvempaa roolia. Nykyisin yhteiskunnallisen palvelutehtävän osuus yliopistojen menoista on lähes 10 prosenttia. Yliopistojen odotetaan kuitenkin entistä enemmän välittävän osaamistaan yhteiskuntaan. Aluevaikutusten näkökulmasta odotukset suuntautuvat yliopistojen peruskoulutuksen lisäksi erityisesti tutkimukseen ja aikuiskoulutukseen.

Keskeistä yliopistojen vaikuttavuuden lisääntyessä on yliopistojen osallistuminen osaamisen ja teknologian siirtotoimintaan. Yleisesti teknologian siirrolla tarkoitetaan tutkimustulosten ja innovaatioiden siirtämistä yritysten hyödynnettäväksi. Sitä toteutetaan yhteistyössä yritysten ja muiden ulkopuolisten rahoittajien kanssa. Näin ollen yliopistojen toiminnasta hyötyvät välittömästi yhä useammat tahot, kuten siirtotoimintaan osallistuvat julkiset ja yksityiset yhteisöt ja yritykset.

Yliopistot ovat Suomessa jo usean vuoden ajan kehittäneet ja edistäneet tutkimustulosten kaupallista hyödyntämistä. Toiminta oli vielä 1990-luvun alussa pienimuotoista, mutta huomattavaa kehitystä on tapahtunut 1990-luvun puolivälin jälkeen. Yliopistojen tutkimustulosten kaupallista hyödyntämistä on tuettu julkisin varoin erilaisten ohjelmien ja erillisrahoituksen avulla. Vuosina 1997—1999 toteutetun julkisen tutkimusrahoituksen lisäysohjelman tavoitteena oli tehostaa kansallisen innovaatiojärjestelmän toimintaa talouden, yritystoiminnan ja työllisyyden hyväksi. Osana lisärahoitusohjelmaa opetusministeriö osoitti yliopistoille vuosina 1999—2000 yhteensä 4,2 miljoonaa euroa tutkimustulosten välittämiseen elinkeinoelämän tarpeisiin ja tätä palvelevien mekanismien kehittämiseen. Vuosina 2001—2003 opetusministeriön vuosittainen rahoitus yliopistoille tutkimustulosten hyödyntämisen kehittämiseen on ollut noin 2,2 miljoonaa euroa.

Useissa yliopistoissa on laadittu erillinen innovaatiotoiminnan strategia. Innovaatiotoiminta on myös otettu huomioon lähes kaikkien yliopistojen yleisissä kehittämisstrategioissa sekä toiminta- ja taloussuunnitelmissa.

Yliopistoille ei ole asetettu määrällisiä tavoitteita tutkimustulosten hyödyntämiselle. Toiminnan laajuutta ei ole Suomessa systemaattisesti seurattu. Tutkimustulosten kaupallista hyödyntämistä on seurattu Yhdysvalloissa jo usean vuoden ajan ja Iso-Britanniassa ollaan seurantatoimintaa aloittamassa ja kehittämässä. Toimintaa kuvaavia indikaattoreita ovat muun muassa toimintaan osallistuvan yliopiston henkilöstön määrä, keksintöilmoitusten lukumäärä, haettujen patenttien lukumäärä, myönnettujen lisenssien lukumäärä, toiminnan kustannukset ja tulot sekä spin-off-yritysten lukumäärä. Myös joissakin suomalaisissa yliopistoissa on kehitetty vastaavia indikaattoreita.

Teknillisen korkeakouluun innovaatiokeskuksen tehtäviin kuuluu muun muassa huolehtia korkeakoulun teknologiasiirtoon ja immateriaalioikeuksiin liittyvistä tukipalveluista ja sopimuksista sekä järjestää näihin liittyviä koulutustilaisuuksia ja seminaareja. Pääosa Teknillisen korkeakoulun patenteista ja muusta hyödynnettävästä osaamisesta siirtyy projektien puitteissa suoraan hankkeissa mukana oleville yrityksille.

Teknillisen korkeakoulun tutkijat ilmoittavat arvioitavaksi vuosittain noin 200 keksintöä ja ideaa korkeakoulun innovaatiokeskukselle. Näistä noin 60 % on Tekesin, EU:n tai yritysten tilausprojekteissa syntyviä keksintöjä, joiden oikeudet siirtyvät korkeakoululle sopimusteitse. Muut eli noin 40 % ilmoituksista ovat keksijöille kuuluvia keksintöjä tai ideoita. Keksintöjen hyödyntämistä edistetään erilaisin toimenpitein. Osa hankkeista siirretään rahoitettavaksi Tekesin Tutkimuksesta liiketoimintaa (TULI)-ohjelmaan, osa ohjataan keksintösäätiön rahoituksen piiriin. Innovaatiokeskus opastaa alkuun noin 10 spin-off-yritystä vuosittain, minkä lisäksi saman verran hankkeita hyväksytään Spinnohjelmaan, joka arvioi aloittavien yritysten liikeideoita ja liiketoiminnan kaupallistamismahdollisuuksia sekä auttaa liiketoiminnan käynnistämässä.

Turussa sijaitsevilla yliopistoilla on yhtei-

nen innovaatioasiamies, joka neuvoo ja kouluttaa keksintö- ja teollisuusasioissa sekä ohjaa keksintöjen kehittämisessä, tuoteistamisessa ja kaupallistamisessa. Innovaatioasiamiestoiminta on järjestetty yhteistyössä Keksintösäätiön, Patentti- ja rekisterihallituksen, Oy AboaTech Ab:n sekä Turun yliopiston, Åbo Akademin ja Turun kauppakorkeakoulun yhteistyönä. Vuonna 2002 innovaatioasiamiehelle annettiin yhteensä 42 keksintöilmoitusta. Ensimmäisen arvioinnin jälkeen jatkokäsiteltäväksi jäi 36 keksintöehdotusta, joista 20 oli Turun yliopistosta, 5 Åbo Akademiasta ja 11 yliopistojen ulkopuolelta. Keksintöjen hyödyntäjinä toimivat usein keksijöiden omat yritykset, toiseksi suurin hyödyntäjäryhmä on tutkimussopimusten mukaiset yhteistyöyritykset. Osa keksijöistä pyrkii myymään tai kaupallistamaan keksintönsä itse.

Jyväskylän yliopistossa on myös viime vuosina kehitetty innovaatiotoiminnan tukipalveluja. Yliopistolle jätettiin keksintöilmoituksia vuonna 2002 yhteensä 37 ja uusia yrityksiä perustettiin kuusi. Yliopiston nimiin on haettu kaksi patenttia. Vuosittain yliopisto tekee noin 300 tutkimussopimusta, joissa on sovittu tulosten käyttöoikeuksista yritysten tai muiden hyödyntäjien kanssa.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on laatinut tarkastuskertomuksen (22/2002) "Korkeakoulujen osallistuminen teknologian siirto-toimintaan". Tarkastuskertomuksessa todetaan, ettei yliopistolaki suoraan määrittele teknologian siirtoa yliopiston tehtäväksi, mutta siirtotoiminnan harjoittaminen tai siihen osallistuminen ei ole myöskään ristiriidassa yliopistolain kanssa. Tarkastusviraston mukaan teknologian siirtotoiminnan voidaan katsoa sisältyvän yliopistolain 4 §:ssä määriteltyyn yliopistojen yhteiskunnallisen palvelun tehtävään. Teknologian siirto on määritelty yhdeksi yliopiston tehtäväksi esimerkiksi Teknillisen korkeakoulun ja opetusministeriön välisessä tulossopimuksessa. Tarkastusviraston mukaan jää kuitenkin epäselväksi, missä määrin siirtotoiminta on korkeakoulun tehtävä.

Käytäntö on osoittanut, että yliopistoissa suoritetun tutkimuksen tulosten hyödyntäminen ei voi tapahtua joustavasti yliopistojen normaalin hallinnon puitteissa, vaan se vaatii

yritystoiminnassa käytettyjä toimintamuotoja. Näiden toimintamuotojen käyttöönotto ei kuitenkaan ole nykyisten säännösten mukaan toteutettavissa yliopiston omilla päätöksillä.

Yliopistojen hallinto

Yliopistolaissa mahdollistettiin yliopiston ulkopuolisten henkilöiden valitseminen yliopistojen monijäsenisiin hallintoelimiin tarkoituksena lisätä yliopistojen ja muun yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta. Yliopistot eivät kuitenkaan ole toivotussa laajuudessa käyttäneet tätä mahdollisuutta hyväkseen. Kahdestakymmenestä yliopistosta vain kahdeksan on valinnut ulkopuolisia jäseniä yliopiston hallitukseen.

Yliopistolain tarkoituksen huomioon ottaen ei ulkopuolisen edustuksen yliopistoissa voida katsoa olevan nykyisin riittävän. Yliopistojen ja niitä ympäröivän yhteiskunnan vuorovaikutuksen voimakas lisääntyminen edellyttää yliopistojen ulkopuolisen edustuksen lisäämistä yliopistojen hallinnossa. Erityisen tärkeänä on pidettävä ulkopuolisten edustajien osallistumista yliopiston ylimmän hallintoelimen, hallituksen toimintaan.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan yliopiston rehtorin valitsee yliopiston vaalikollegio. Vaalikollegiot ovat varsinkin suurissa yliopistoissa muodostuneet jäsenmääriltään laajoiksi ja työläästi valittaviksi. Esimerkiksi Helsingin yliopiston vaalikollegiossa on 130 jäsentä. Myös niissä tapauksissa, joissa rehtori eroaa kesken toimikauden, on vaalikollegion käyttö kankeaa.

Yliopistojen toiminta on viime vuosina kehittänyt ammattimaista johtajuutta vaatimaan suuntaan. Rehtorilta vaaditaan kykyä johtaa organisaatiota, joka taloudellisilta ja henkilöresursseiltaan useinkin vastaa suurta yksityistä yritystä. Rehtori toimii myös yliopiston hallituksen puheenjohtajana. Yliopiston toiminnan kannalta on tärkeää, että yhteistyö on saumatonta.

Yliopiston rehtoria valittaessa rehtorikandidaattien johtaja- ja muiden henkilökohtaisten ominaisuuksien selvittäminen on yliopiston vaalikollegion kaltaisessa elimessä vaikeaa. Valinnan siirtäminen yliopiston hallitukselle antaisi nykyistä paremmat mahdollisuudet valita tarjolla olevista ehdokkaista

rehtoriksi ominaisuuksiltaan yliopiston kannalta paras henkilö.

Yliopistojen tutkinnot

Lukiokoulutuksen tai muun vastaavan tasoisen koulutuksen saaneet otetaan nykyisin muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta suoraan ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen. Opintojen eteneminen ei edellytä alemman korkeakoulututkinnon suorittamista. Vaikka opiskelijat voivat halutessaan suorittaa alemman korkeakoulututkinnon, on se toistaiseksi ollut vähäistä. Voidaan arvioida, että eri alojen opintojen yhdistäminen ja siirtyminen koulutuslata toiselle olisi nykyistä joustavampaa, jos tutkintojärjestelmä rakentuisi itsenäisestä alemmasta ja ylempään korkeakoulututkinnosta. Tällaiset monitieteiset tutkinnot tuottaisivat uutta osaamista työelämän tarpeisiin.

Yliopisto-opinnot kestävät Suomessa nykyisin suhteellisen kauan. Yliopistoissa suoritettujen ylempien korkeakoulututkintojen keskimääräinen suoritusajaksi oli vuonna 2002 kuusi vuotta. Viiden vuoden tavoiteajassa valmistuu noin 20 prosenttia opiskelijoista. Aloittaneista opiskelijoista vain noin 70 prosenttia suorittaa ylempään korkeakoulututkinnon 13,5 vuoden kuluessa opintojensa aloittamisesta. Kansainvälisten vertailujen valossa näyttäisi siltä, että kaksiportainen tutkintorakenne lyhentäisi opiskeluajoja, sillä maissa, joissa yliopistojen tutkintojärjestelmä on kaksiportainen, ylempään korkeakoulututkinnon suorittamisajat ovat lyhyempiä kuin maissa, joissa ensimmäinen tutkinto on suunniteltu noin viisivuotiseksi. Myös opintonsa kokonaan ilman tutkintoa keskeyttäneiden opiskelijoiden määrän voidaan arvioida vähentyvän nykyisestä, jos alemman korkeakoulututkinnon asema itsenäisenä tutkintona vahvistuu ja opiskelijat suorittavat keskeyttämisen sijasta alemman korkeakoulututkinnon. Opintojen keskeyttäminen vaihtelee nykyisin huomattavasti koulutusaloittain. Vähäisintä opintojen keskeyttäminen on lääketieteellisellä, eläinlääketieteen ja kasvatustieteellisellä koulutuslata ja yleisintä humanistisella koulutuslata. Nykyisin opintonsa keskeyttää noin viidesosa aloittaneista opiskelijoista.

Yliopistojen kansainvälistyminen on nähty keskeisenä Suomen kilpailukykyä lisäävänä tekijänä Valtion tiede- ja teknologianeuvoston julkaisussa "Osaaminen, innovaatiot ja kansainvälistyminen" vuodelta 2003. Nykyisin yliopistot voivat järjestää opetusta vieras- kielellä, mutta tutkinnon suorittamisesta annettava todistus ja tutkintonimike ovat virallisia vain suomen tai ruotsin kielellä. Ulkomaisten opiskelijoiden rekrytointia Suomeen helpottaisi mahdollisuus antaa tutkintoja muilla kuin suomen tai ruotsin kielellä.

Yliopistolain 18 §:n 2 momentin yhdenvertaisuussäännös on aiheuttanut tulkinnallisia erimielisyyksiä. Tähän on kiinnittänyt huomiota myös valtioneuvoston oikeuskansleri, joka on mm. 12 päivänä elokuuta 2003 antamassaan päätöksessä (dnro 633/1/03, 642/1/03, 662/1/03, 665/1/03) katsonut, että säännöksen sanamuodon tarkistamiseen on ilmeinen tarve.

Tutkintoasetuksia, joissa yliopistojen koulutusvastuusta on säädetty koulutusala- ja tutkintokohtaista vastuuta tarkemmin, on jouduttu muuttamaan suhteellisen usein. Asetuksia on jouduttu muuttamaan esimerkiksi silloin, kun yliopiston koulutusvastuun piiriin on haluttu uusi oppiaine, oppiaineryhmä tai ala, tai kun yliopiston koulutusvastuun piiristä on haluttu poistaa jokin ala, oppiaineryhmä tai oppiaine. Tällaisia asetuksia ovat humanistisista ja luonnontieteellisistä tutkinnoista, kasvatustieteellisistä alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta, yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista ja terveystieteiden tutkinnoista annetut asetukset, joissa yliopistojen koulutusvastuuta on täsmennetty säätämällä aloista, oppiaineryhmistä ja oppiaineista, joiden syventäviä opintoja yliopistot järjestävät, opettajankoulutuksen koulutusvastuun jaosta yliopistojen välillä kasvatustieteellisellä alalla ja maisterin tutkinnon pääaineista terveystieteiden alalla.

Nykyisin ylempään korkeakoulututkintoon johtavista alemman korkeakoulututkinnon tasoon pohjautuvista ohjelmista, joihin on erillinen valinta (ns. maisteriohjelmista), ei säädetä tutkintoasetuksissa erikseen. Yliopistot voivat järjestää maisteriohjelmiä tutkintoasetuksissa määritellyn koulutusvastuunsa rajoissa. Ohjelmat eroavat perinteisistä maiste-

riopinnoista siten, että niihin on erillinen valinta, jolloin niihin voidaan hakeutua eri koulutustaustoista. Maisteriohjelmat ovat usein monitieteisiä.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Yliopistojen tehtävät

Yliopistolain 4 §:n 1 momentin mukaan yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa nuorisoa palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Edelleen 4 momentin mukaan yliopistojen tulee järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa saavutetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.

Yliopistolaki mahdollistaa nykyisinkin yliopistojen yhteiskunnallisen palvelutehtävän. Tätä korostettiin myös yliopistolakia uudistettaessa. Lain perusteluissa todetaan muun muassa, että yliopiston sekä yhteiskunnan ja kulttuuri- ja elinkeinoelämän välisen vuorovaikutuksen voidaan katsoa olevan tarpeellista nykyistä laajemmassa mittassa. Tämän vuoksi laki antaa muun muassa mahdollisuuden ottaa yliopiston hallintoelimiin mukaan yliopiston ulkopuolisia henkilöitä ja myös rehtoriksi voidaan palkata ulkopuolinen henkilö.

Yliopistoissa tehtävässä tutkimuksessa tuotetaan entistä enemmän tietoa ja osaamista, joka tulisi saattaa nykyistä paremmin yhteiskunnan ja elinkeinoelämän käyttöön. Yliopistot toimivat nykyisin tiiviissä vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa. Yliopistojen yhteistyö erityisesti elinkeinoelämän kanssa on lisääntynyt huomattavasti viime vuosina. Esimerkiksi Tekesin rahoittamissa tutkimushankkeissa on edellytyksenä yliopistojen, tutkimuslaitosten ja yritysten yhteistyö. Yliopistojen rooli alueellisessa kehittämisessä on myös merkittävä.

Yliopistoille asetetuista tavoitteista tulisi

käydä selkeämmin ilmi teknologian siirto-toiminnan merkitys korkeakoulujen päätehtävien edistämiseksi. Opetusministeriön asettama korkeakoulujen alueellisen kehittämisen työryhmä esitti muistiossaan (4.12.2001), että yliopistolaisissa asetetaan yliopistojen "kolmanneksi tehtäväksi" vuorovaikutus ympäröivään yhteiskuntaan.

Yliopistoilla on yhteiskunnallisessa kehittämistyössä vahva rooli. Niiden odotetaan välittävän osaamistaan yhteiskuntaan muutenkin kuin perinteisen tutkimus- ja koulutus-tehtävänsä kautta. Vaikuttavuuden parantamiseksi on katsottu, että yliopistojen tulisi ottaa toiminnassaan huomioon alueelliset näkökohdat ja edistää tutkimustulosten hyödyntämistä nykyistä tehokkaammin. On pidetty tärkeänä, että niin sanottu kolmas tehtävä säädettäisiin selkeästi yliopistojen tehtäväksi myös lain tasolla. Lain säännös loisi osaltaan nykyistä selkeämmän oikeudellisen perustan vastata niihin odotuksiin, joita yliopistoihin kohdistuu.

Koska yliopistojen yhtenä perustehtävänä on edistää taiteellista sivistystä, ehdotetaan lakiin lisättäväksi myös tämän toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden edistävyttä koskeva säännös.

Yliopistoissa suoritetun tutkimuksen tulosten hyödyntäminen ei voi joustavasti tapahtua yliopistojen normaalin hallinnon puitteissa, vaan vaatii yritystoiminnassa käytettyjä toimintamuotoja. Yliopistojen mahdollisuuksia toimia tutkimustulosten hyödyntämiseksi esimerkiksi osakeyhtiön muodossa rajoittavat valtion osakkeiden hankintaa ja osakasvallan käyttöä koskevat yleiset säännökset. Tutkimustulosten kaupallista hyödyntämistä ja siinä tarvittavan yritystoiminnan käynnistämistä on tarkoitus helpottaa valtionalouden yleisissä puitteissa.

Yliopistojen hallinto

Yliopistojen kolmannen tehtävän toteuttamisen edellytyksenä on, että yliopistoilla on toimivat yhteydet muuhun yhteiskuntaan. Yliopistojen on saatava mahdollisimman nopeasti tietoonsa ne vaatimukset, joita sen toiminnalle muuttuvassa yhteiskunnassa asetetaan. Erityisen tärkeää tämä on yliopiston

strategisesta johtamisesta vastaavan hallituksen osalta. Parhaita keinoja tiedon saannin nopeuttamiseksi on lisätä ulkopuolisten henkilöiden osallistumista yliopiston toimintaan. Kokemukset niissä yliopistoissa, joissa yliopiston hallituksessa on ulkopuolisia edustajia, ovat olleet myönteisiä.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan ulkopuolisten jäseniksi ottaminen on yliopiston vapaassa harkinnassa. Jotta ulkopuolisten henkilöiden mukanaolo yliopiston hallinnossa varmistettaisiin, ehdotetaan lain 12 §:n 3 momenttia muutettavaksi siten, että yliopiston hallitukseen on valittava vähintään yksi yliopistoon kuulumaton henkilö. Enimmäismäärä säilyisi nykyiseen tapaan enintään kolmanneksena hallituksen jäsenmäärästä.

Yliopistoilta vaaditaan useilla alueilla yritystoiminnan kaltaisia toimintatapoja. Erityisesti lisääntyvässä alueellisessa yhteistyössä ja tutkimustulosten hyödyntämisessä yritystoiminnan muotojen käyttäminen on tyydyttävään tulokseen pääsemiseksi välttämätöntä. Tämä asettaa yliopiston rehtorille uusia, perinteisistä kelpoisuusehdoista poikkeavia vaatimuksia. Hänen edellytetään kykenevän johtamaan suurta valtion laitosta ja toimimaan enenevässä määrin myös yritysjohtajan kaltaisissa tehtävissä. Ottaen huomioon yliopistoyhteisön laajuuden ja heterogeenisuuden rehtorilta vaaditaan myös vahvoja henkilöiden johtamistaitoja. Rehtori toimii myös yliopiston hallituksen puheenjohtajana. Yliopiston toiminnan kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että yhteistyö hallituksen kanssa on sujuvaa.

Rehtoriksi valittavan aikaisempaan kokeemukseen ja johtajaominaisuuksiin kohdistuvat vaatimukset voivat vaihdella yliopiston toiminta- ja kehittämistarpeista riippuen. Rehtoria valitsevien on tiedettävä, mitä rehtorilta vaaditaan ja kyettävä selvittämään kenenellä rehtoriehdokkaista on parhaat edellytykset selvitä tehtävistään. Rehtorin valitsee nykyisin yliopiston vaalikollegio. Viiden vuoden välein kokoontuvat vaalikollegiot ovat yleensä jäsenmäärältään liian suuria selvittääkseen tehtävästään tyydyttävästi. Yliopiston hallituksella olisi huomattavasti paremmat mahdollisuudet arvioida rehtoriehdokkaiden ominaisuuksia ja ottaa huomioon yliopiston sen hetkisen ja tulevan toiminnan

yliopiston johdolle asettamat vaatimukset. Tämän vuoksi ehdotetaan 13 §:n 2 momenttia muutettavaksi siten, että vaalikollegion sijasta yliopiston rehtorin valitsee yliopiston hallitus.

Tutkinnot

Tutkintojärjestelmän kehittämisen tavoitteena on nopeuttaa tutkintojen suorittamista, vähentää opintojen keskeyttämistä, tuottaa uutta osaamista työelämän tarpeisiin, vahvistaa suomalaisten yliopistojen kilpailukykyä, parantaa opintojen kansainvälistä vertailukelpoisuutta, lisätä opiskelijoiden liikkuvuutta, edistää koulutuspaikkojen tehokasta käyttöä ja helpottaa ulkomaisten opiskelijoiden rekrytointia. Tavoitteena on joustava tutkintorakenne, joka mahdollistaa yliopistopintojen aloittamisen erilaisilla koulustaustoilla ja näin edesauttaa esimerkiksi aikuisten mahdollisuuksia suorittaa yliopistotutkinto. Esityksellä pyritään selkeyttämään yliopistolain säännöstä hakijoiden yhdenvertaisesta kohtelusta opiskelijavalinnoissa ja tekemään yliopistojen koulutusvastuun täsmentäminen ja koulutusohjelmista päättäminen nykyistä joustavammaksi.

Tavoitteisiin pyritään tekemällä yliopistolakiin kaksiportaiseen perustutkintorakenteeseen siirtymisen edellyttämät muutokset, väljentämällä yliopistolain opetus- ja tutkintokieltä koskevia vaatimuksia, täsmentämällä yliopistolain hakijoiden yhdenvertaista kohtelua koskevaa säännöstä ja valtuuttamalla opetusministeriö säätämään yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä ja koulutusohjelmista.

2.2. Keskeiset ehdotukset

Yliopiston tehtävät

Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä ja antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta. Yliopistojen yhteiskunnallisen roolin vahvistamiseksi ja selkeyttämiseksi lain 4 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, joka velvoittaa yliopistoja tehtäviään hoitaessaan toimimaan vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa

sekä edistämään tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Yliopistojen perustehtävät olisivat edelleenkin tieteellinen tutkimus ja siihen perustuva opetus. Yhteiskunnallinen vuorovaikutus ja tutkimustulosten yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisääminen ovat näiden perustehtävien olennainen ja integroitu osa eikä niistä irrallinen lisätehtävä.

Yliopiston hallinto

Yliopistojen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen vahvistamiseksi ehdotetaan lain 12 §:n 3 momenttia muutettavaksi siten, että yliopiston hallitukseen tulee valita vähintään yksi yliopiston ulkopuolinen jäsen. Lain 13 §:n 2 momentin muutoksella yliopiston rehtorin valinta ehdotetaan siirrettäväksi yliopiston vaalikollegiolta yliopiston hallitukselle.

Tutkinnot

Yliopistolakiin ehdotetaan kaksiportaiseen perustutkintorakenteeseen siirtymisen edellyttämät muutokset. Yliopistolakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen pohjana on alempi korkeakoulututkinto tai sitä tasoltaan vastaava koulutus, jollei valtioneuvoston asetuksella säädetä, että koulutuksen pohjana ovat lukio-opinnot tai niitä tasoltaan vastaava koulutus.

Yliopistolaisissa ehdotetaan säädettäväksi kelpoisuudesta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin. Siirtyminen kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen edellyttää muutoksia kelpoisuutta koskeviin säännöksiin. Ehdotuksessa säädettäisiin ensiksi kelpoisuudesta pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon, sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon ja pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon silloin, kun yliopisto järjestää koulutuksen siten, ettei koulutukseen kuulu alempaa korkeakoulututkintoa, toiseksi kelpoisuudesta pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon alemman korkeakoulututkinnon tai sitä tasoltaan vastaavan koulutuksen pohjalta ja kolmanneksi kelpoisuudesta jatko-opintoihin.

Yliopistolain säännöstä yliopistojen opetus- ja tutkintokielistä ehdotetaan muutettavaksi siten, että yliopisto voi päättää suomen ja ruotsin kielen lisäksi myös muun kielen käyttämisestä tutkintokielenä sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Yliopistolain säännöstä hakijoiden yhdenvertaisesta kohtelusta ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan vuoksi tai muusta siihen verrattavasta perustellusta syystä jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Tällöin yhtenäisiä valintaperusteita sovellettaisiin ryhmään kuuluviin hakijoihin.

Yliopistolakiin ehdotetaan lisättäväksi valtuutussäännös, jonka mukaan opetusministeriön asetuksella säädettäisiin yliopiston esityksestä yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, koulutusohjelmista, erikoistumiskoulutusten aloista ja koulutusohjelmista sekä siitä, mitä erikoistumiskoulutusten aloja kussakin yliopistossa on.

Voimassa olevan lain mukaan opiskelija voi yliopistoon hakeutuessaan ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan. Lain 18 b §:ään ehdotetaan vastaavanlaista rajoitusta koskemaan opiskelijaa, joka alemman korkeakoulututkinnon pohjalta alkaa opiskella ylempää korkeakoulututkintoa.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Yliopistojen tulee jo voimassa olevan lain-säädännönkin mukaan toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa. Ehdotetulla yliopistolain 4 §:n 1 momentin säännöksellä on lähinnä tarkoitus selkeyttää nykyistä säännöstä. Lain 12 §:n ja 13 §:n muutokset tähtäävät lähinnä yliopiston sisäisen hallinnon tehostamiseen. Edellä tarkoitetuilla lain muutoksilla ei ole välittömiä taloudellisia vaikutuksia.

Tutkintorakennemuutoksella pyritään opintojen suorittamisen nopeutumiseen ja opintojen keskeytymisen vähentymiseen. Esityksestä voi tämän vuoksi välillisesti aiheutua myönteisiä taloudellisia vaikutuksia.

4. Asian valmistelu

4.1. Valmisteluvaiheet ja aineisto

Yliopistojen tehtävät ja hallinto

Opetusministeriön asettama korkeakoulujen alueellisen kehittämisen työryhmä esitti muistiossaan (4.12.2001), että yliopistolaissa asetetaan yliopistojen "kolmanneksi tehtäväksi" vuorovaikutus ympäröivään yhteiskuntaan. Myös opetusministeriön asettama yliopistojen tulosohtauksen kehittämistyöryhmä esitti muistiossaan (Yliopistojen tulosohtauksen kehittämistyöryhmä II, opetusministeriön työryhmien muistioita 26:2002) ja kauppa- ja teollisuusministeriön asettama yliopistokeksintötyöryhmä mietinnössään (korkeakouluissa tehtävien keksintöjen tehokas kaupallinen hyödyntäminen, Yliopistokeksintötyöryhmän mietintö, Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä- ja toimikuntaraportteja 6/2002), että yliopistolain 4 §:ään lisättäisiin säännös, jonka mukaan yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Tutkinnot

Valtioneuvoston vuosille 2003—2008 hyväksymän koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan yliopistokoulutuksen joustavuuden lisäämiseksi ja tutkintojen kansainvälisen vertailtavuuden parantamiseksi kaksiportainen tutkintorakenne otetaan käyttöön kaikilla koulutusaloilla lukuvuoden 2005—2006 alussa. Samalla opintojen mitoituserusteet uudistetaan eurooppalaisia käytäntöjä vastaavaksi. Opintojen mitoituksen uudistamisen yhteydessä tutkintovaatimusten kuormittavuus arvioidaan ja mitoitetaan työmäärää vastaavaksi. Tutkintovaatimusten ajanmukaisuus tarkistetaan. Tavoitteena on, että kaikilla aloilla vähintään 75 % aloittaneista opiskelijoista suorittaa ylempään korkeakoulututkinnon tavoiteajassa. Tutkintojen suorittamisaikoja lyhennetään ja keskeyttämisestä vähennetään erityisesti matemaattis-luonnontieteellisellä, humanistisella ja teknis-tieteellisellä koulutusallalla. Yli-

opistot ottavat kaikilla koulutusaloilla käyttöön opiskelijoiden henkilökohtaiset opintosuunnitelmat, joiden toteuttamiseen sekä opiskelija että yliopisto sitoutuvat. Yliopistot tehostavat opetusjärjestelyjä siten, että opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa opintoja koko lukuvuoden ajan.

Koulutuksen kansainvälistymiseen liittyviä kysymyksiä ja toimenpide-ehdotuksia on käsitelty opetusministeriön työryhmän muistiossa Korkeakoulutuksen kansainvälisen toiminnan strategia (Opetusministeriön työryhmien muistioita 23:2001). Työryhmä ehdottaa muun muassa, että yliopistojen tutkintorakenne uudistetaan siten, että kandidaatin tutkinto on kolmivuotinen, maisterin tutkinto kaksivuotinen ja jatkotutkinto nelivuotinen.

Korkeakoulujen arviointineuvoston teettämän yliopistojen maisteriohjelmien arvioinnin Monta tietä maisteriksi (Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 3:2002) tavoitteena oli luoda kuva Suomen yliopistoissa järjestettävistä maisteriohjelmissä ja kiinnittää erityisesti huomiota niihin haasteisiin, joita Bolognan prosessi asettaa tutkintorakenteen kehittämiseksi. Arvioinnin johtopäätöksissä tuetaan kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirtymistä

Yliopistot toimittivat opetusministeriön pyynnöstä perustutkintojen ja -opintojen kehittämisstrategiat ministeriölle vuoden 2001 loppuun mennessä. Yliopistot esittivät strategioissaan tavoitteet ja toimenpiteet perustutkintojen ja -opetuksen kehittämiseksi. Toimittamista kehittämisstrategioista ilmeni, etteivät yliopistot vastustaneet kaksiportaisen tutkintorakenteen käyttöönottoa, vaikka asiaan todettiin liittyvän monia pohdittavia seikkoja.

Opetusministeriö asetti 11 päivänä tammikuuta 2002 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia esitys yliopistojen perustutkintorakenteen muuttamiseksi kaksiportaiseksi. Työryhmän tehtävänä oli laatia esitys niiksi toimenpiteiksi, joita tarvitaan alakohtaisesti yliopistollisen perustutkintorakenteen muuttamiseksi kaksiportaiseksi. Tavoitteena oli tutkintorakenne, jossa kaikki opiskelijat suorittaisivat ensin pääsääntöisesti kolmivuotisen kandidaatin tutkinnon ja sen jälkeen halutesaan pääsääntöisesti kaksivuotisen maisterin tutkinnon.

Työryhmä kuuli asiantuntijoina työmarkki-

noiden keskusjärjestöjen (Akava ry:n, Palvelutyönantajat ry:n, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:n, Teollisuuden ja työnantajain Keskusliitto ry:n, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n) ja Terveysturvakeskuksen edustajia. Tutkintorakenteen kehittämisestä keskusteltiin myös opetusministeriön yliopistoille järjestämässä seminaarissa.

Työryhmä luovutti muistionsa 31 päivänä lokakuuta 2002 (opetusministeriön työryhmien muistioita 39:2002). Työryhmä esitti yliopistolakia tarkistettavaksi opiskelijavallinnan, kelpoisuutta koskevien säännösten ja tutkintojen perusteiden sekä tutkintokielen osalta.

Pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelmassa vuodelle 2003 todetaan, että kaksiportainen tutkintorakenne otetaan asteittain käyttöön.

4.2. Lausunnot

Hallituksen esitys on valmisteltu opetusministeriössä edellä kohdassa 4.1. mainittujen työryhmien ehdotusten pohjalta. Hallituksen esityksen luonnoksesta pyydettiin lausunnot oikeusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, kauppa- ja teollisuusministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, yliopistoilta, korkeakoulujen arviointineuvostolta, kansainvälisen henkilöväihdon keskus CIMO:lta, opetushallitukselta, Suomen Akatemialta, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvostolta, Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry:ltä, Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijajyhdistysten Liitto-SAMOK ry:ltä, Suomen Kuntaliitto ry:ltä, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra:lta, Tekes:ltä, Terveysturvakeskus TEO:lta, Akava ry:ltä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:ltä, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:ltä, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto ry:ltä ja Palvelutyönantajat ry:ltä.

Lausunnonantajat suhtautuivat pääsääntöisesti myönteisesti lakiehdotukseen. Joidenkin ehdotusten osalta mielipiteet kuitenkin jakautuivat. Yliopiston ulkopuolisten henkilöiden jäsenyyttä yliopiston hallituksessa pidettiin periaatteessa hyvänä mutta eräissä lausunnoissa kuitenkin katsottiin, että ulkopuolisten jäsenten ottaminen kuuluu yliopiston au-

tonomian piiriin ja tulisi nykyiseen tapaan säilyttää yliopiston päättäjävallassa. Yliopiston rehtorin valinnan siirtämistä vaalikollegiolta yliopiston hallitukselle vastustettiin eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Valtiovarainministeriö kannatti lausunnossaan yliopistojen johtamisen voimakasta ammattimaistamista ja ulkopuolisten jäsenten valitsemista nykyistä laajemmin yliopiston hallitukseen sekä rehtorin valinnan siirtämistä yliopiston hallitukselle.

Yliopistot ovat lausunnoissaan esittäneet, että yliopistojen rehtorien yhteistyöelimestä, rehtorien neuvostosta säädettäisiin yliopistolaissa. Koska yliopistoilla kuitenkin on perustuslain mukaisesti sisäisissä asioissaan itsenäinen päätösvalta, ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi ehdottaa muodostettavaksi rehtoreiden kannanottoja rajoittavaa hallintoelintä. Yliopistojen rehtoreiden järjestäytyminen voisi tapahtua ammattikorkeakoulu-

jen rehtorien neuvoston tapaan yhdistysmuodossa. Neuvoston toiminnan rahoitus on järjestettävissä ilman erityistä lainsäädäntöä.

Kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirtymiseen liittyviä muutosehdotuksia pidettiin perusteltuina. Koulutusvastuun täsmentämisestä, koulutusohjelmista ja erikoistumiskoulutuksista säätämistä koskevan 7 §:n 3 momentin osalta yliopistot pitivät tärkeänä, että lainmuutoksella ei rajoiteta yliopistojen autonomista vastuuta tutkintojen sisällöstä ja laadusta.

Lausunnoissa esitetyt huomautukset on pyritty mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon esitystä valmisteltaessa. Erityisesti opiskelijavalintaa koskevaa 18 §:ää ja sen perusteluita on täsmennetty lausunnoissa esitettyjen huomioiden perusteella.

Esityksestä on neuvoteltu asianomaisten henkilöjärjestöjen kanssa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

4 §. *Tehtävät.* Yliopistojen tehtävistä säädetään pykälän 1 momentissa. Vaikka voimassa olevan yliopistolain voidaankin katsoa mahdollistavan yliopistoja toimimaan yhteistyössä muun yhteiskunnan kanssa ja pyrkiään toiminnassaan tutkimustulosten hyödyntämiseen, säännöksen selkeyttämiseksi ja toiminnan tärkeyden tunnustamiseksi ja vakiinnuttamiseksi momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, joka velvoittaa nykyistä selkeämmin yliopistoja toimimaan tehtäviään hoitaessaan vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistämään tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

7 §. *Tutkinnot ja muu koulutus.* Kuten nykyisinkin tutkintojen osalta laissa säädettäisiin ainoastaan, että yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Lisäksi säädettäisiin nykyiseen tapaan, että yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta.

Pykälän 2 momentissa säädetään yliopistojen tutkintorakenteesta. Momenttia muutettaisiin kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirtymisen johdosta. Kaksiportaisella tutkintorakenteella tarkoitetaan tutkintorakennetta, jossa opiskelijat suorittavat ensin lukio-opintojen tasoisten opintojen pohjalta alemman korkeakoulututkinnon ja tämän jälkeen ylempään korkeakoulututkinnon.

Ehdotuksen mukaan ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen pohjana on alempi korkeakoulututkinto tai sitä tasoltaan vastaava koulutus, jollei valtioneuvoston asetuksella säädetä, että koulutuksen pohjana ovat lukio-opinnot tai niitä tasoltaan vastaava koulutus. Asetuksella tarkoitetaan yliopistojen tutkinnoista annettavaa uutta valtioneuvoston asetusta, jatkossa tutkintoasetus, jolla on tarkoitus kumota nykyiset eri tieteen- ja taiteenaloja koskevat asetukset ja koota niiden säännökset yhteen yhteiseen tutkintoasetukseen.

Opinnot rakentuisivat siten, että opiskelijan on pääsääntöisesti suoritettava alempi korkeakoulututkinto tai hänellä on oltava sitä tasoltaan vastaava koulutus ennen ylempään korkeakoulututkinnon suorittamista. Yliopistot voisivat säännöksen mukaan antaa opiskelijan suorittaa ylempään korkeakoulututkintoon sisältyviä opintoja, jos opiskelijalla on yliopiston arvion mukaan alemman korkeakoulututkinnon tasoa vastaava koulutus, vaikka opiskelija ei olisi vielä suorittanut alempaa korkeakoulututkintoa. Yliopisto voisi toimia näin esimerkiksi siinä tilanteessa, kun opiskelijalla on suorittamatta vain joitain alempaan korkeakoulututkintoon kuuluvia opintoja ja ylempään korkeakoulututkintoon kuuluvien opintojen suorittaminen on opintojen etenemisen kannalta järkevää. Yliopisto voisi menetellä samoin, kun kysymys on tieteelliseen tai taiteelliseen jatkotutkintoon sisältyvien opintojen aloittamisesta.

Opiskelijaksi otettavalta vaadittavaa kelpoisuutta selostetaan tarkemmin 18 a §:n perusteluissa.

Pykälän 3 momentissa ovat valtuutussäännökset. Yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa, säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Asetuksella tarkoitetaan uutta tutkintoasetusta. Ammatillisten jatkotutkintojen eli erikoiseläinlääkärin, erikoislääkärin ja erikoishammaslääkärin tutkinnoista säädettäisiin nykyiseen tapaan erikoiseläinlääkärin tutkinnosta ja oikeudesta toimia erikoiseläinlääkärinä annetussa valtioneuvoston asetuksessa, erikoislääkärin tutkinnosta annetussa asetuksessa ja erikoishammaslääkärin tutkinnosta annetussa asetuksessa.

Tutkintoasetuksessa säädettäisiin alemman ja ylempään korkeakoulututkinnon tavoitteista, laajuudesta, rakenteesta ja suorittamisesta. Muilta osin tutkintoasetus koostuisi pääosin nykyisten eri koulutusalojen tutkintoasetuksista kootuista säännöksistä. Tutkintoasetuksessa säädettäisiin opiskelijalta vaadittavasta kielitaidosta, opettajankoulutuksesta, tieteel-

lisestä ja taiteellisesta jatkokoulutuksesta, ammatillisesta erikoistumiskoulutuksesta, opintojen hyväksi lukemisesta, todistuksista, oppiarvoista ja koulutuksen kehittämisestä.

Tutkintoasetuksessa säädettäisiin myös siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa. Yliopistojen koulutusalat, tutkintonimikkeet ja koulutusvastuut olisi lueteltu tutkintoasetuksen liitteessä. Uudistuksen yhteydessä ei ole tarkoitus muuttaa yliopiston koulutuslukuja.

Kuten nykyisinkin, korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetussa asetuksessa (464/1998) säädettäisiin yliopistossa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä, korkeakoulututkinnon ja opintosuorituksen julkiseen virkaan tai tehtävään tuottamasta kelpoisuudesta ja täydennyskoulutuksena järjestettävistä erikoistumiskoulutuksesta. Asetuksessa säädettäisiin vastaisuudessakin, mitkä yliopistojen tutkinnot ovat alempia korkeakoulututkintoja, mitkä ylempiä korkeakoulututkintoja ja mitkä jatkotutkintoja.

Opetusministeriön asetuksella säädettäisiin yliopiston esityksestä yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista, erikoistumiskoulutusten aloista ja koulutusohjelmista sekä siitä, mitä erikoistumiskoulutusten aloja ja koulutusohjelmia kussakin yliopistossa on.

Koulutusvastuun täsmentämisellä tarkoitetaan sitä, että opetusministeriön asetuksella säädettäisiin siitä, minkä alojen, oppiaineryhmien ja oppiaineiden syventäviä opintoja yliopistot voivat tietyillä koulutusaloilla järjestää. Lisäksi koulutusvastuun täsmentämisellä tarkoitetaan sitä, että opetusministeriön asetuksella säädettäisiin opettajankoulutuksen tehtävien jaosta yliopistojen välillä. Yliopiston koulutusvastuun täsmentämisestä ja opettajankoulutuksen tehtävien jaosta säädettäisiin samoilla koulutusaloilla, joilla nykyisinkin tutkintoasetuksissa säädetään koulutusvastuun täsmentämisestä ja opettajankoulutuksen vastuun jaosta. Nämä koulutusalat ovat humanistinen, luonnontieteellinen, kasvatustieteellinen, yhteiskuntatieteellinen ja terveystieteiden ala. Yliopisto ei voisi näillä koulutusaloilla aloittaa syventävien opintojen järjestämistä ilman opetusministeriön antamaa asetusta. Sama koskee myös

yliopiston luopumista alan, oppiaineryhmän tai oppiaineen syventävien opintojen järjestämisestä.

Yliopistojen koulutusohjelmista säätämällä tarkoitetaan, että opetusministeriön asetuksella säädettäisiin, mitä koulutusohjelmia tietyillä koulutusaloilla on. Yliopiston koulutusohjelmista säädettäisiin samoilla koulutusaloilla, joiden koulutusohjelmista säädetään nykyisin tutkintoasetuksissa, eli kuvataiteen alalla, taideteollisella alalla, teatterialalla, tanssialalla ja musiikin alalla sekä teknieteellisellä alalla, jonka koulutusohjelmat opetusministeriö nykyisin vahvistaa. Lisäksi yliopistojen koulutusohjelmista säätämällä tarkoitetaan sitä, että opetusministeriön asetuksella säädettäisiin ylempään korkeakoulututkintoon johtavista alemman korkeakoulututkinnon tasoon pohjautuvista koulutusohjelmista, joihin on erillinen valinta eli niin sanotuista maisteriohjelmista. Maisteriohjelmien määrän arvioidaan lisääntyvän kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirryttäessä. Uusien maisteriohjelmien laadun ja valtakunnallisen koordinoinnin edellytyksenä on, että niiden aloittamisesta säädetään opetusministeriön asetuksella.

Lisäksi opetusministeriön asetuksella säädettäisiin erikoistumiskoulutusten aloista ja koulutusohjelmista sekä siitä, mitä erikoistumiskoulutusten aloja ja koulutusohjelmia kussakin yliopistossa on. Opetusministeriön asetuksella säädettäisiin erikoislääkärin, erikoishammaslääkärin ja erikoiseläinlääkärin tutkintoon johtavista koulutusohjelmista. Näistä koulutusohjelmista on nykyisin säädetty erikoislääkärin, erikoiseläinlääkärin ja erikoishammaslääkärin tutkinnoista annetuissa asetuksissa ja niiden sisältämien valtuussäännösten nojalla opetusministeriön päätöksillä.

Opetusministeriön asetuksella säädettäisiin myös lisensiaatin tutkintoon sisältyvien erikoistumiskoulutusten aloista. Näitä lisensiaatin tutkintoon sisältyviä erikoistumiskoulutuksia ovat erikoispsykologin koulutus, erikoispuheterapeutin koulutus, terveydenhuollon luonnontieteellinen erikoistumiskoulutus, proviisorin erikoistumiskoulutus sekä sosiaalityön erikoistumiskoulutus. Lisäksi opetusministeriön asetuksella säädettäisiin alemman korkeakoulututkinnon pohjalta suoritett-

tavan erikoistumiskoulutuksen aloista. Alemman korkeakoulututkinnon pohjalta voidaan suorittaa farmaseutin erikoistumiskoulutus. Nykyisin erikoistumiskoulutusten aloista on säädetty asianomaisten alojen tutkintoasetuksissa ja niiden sisältämien valtuussäännösten nojalla opetusministeriön päätöksillä.

9 §. *Opetus- ja tutkintokielet.* Voimassa olevan yliopistolain 9 §:n mukaan yliopistoissa ei voi suorittaa tutkintoja vieraalla kielellä. Yliopisto voi kuitenkin päättää muun kielen kuin opetus- ja tutkintokielen käytämisestä opetuksessa ja opintosuorituksissa. Yliopistot tarjoavatkin runsaasti vieraskielisiä kursseja ja ottavat tutkintoon johtavaan koulutukseen ulkomaalaisia opiskelijoita, jotka voivat suorittaa tutkintoon vaadittavat opinnot useimmiten englannin kielellä. Tutkintonimike on nykyisin aina joko suomen- tai ruotsinkielinen.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jotta yliopiston tutkintokieli voisi olla suomen tai ruotsin kielen ohella myös muu kieli. Vieraskielisistä tutkinnoista säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Asetuksella tarkoitetaan tutkintoasetusta.

Tutkintoasetuksessa säädettäisiin, että vieraalla kielellä suoritetusta tutkinnosta voitaisiin antaa tutkintoasetuksen liitteessä olevan suomen- tai ruotsinkielisen tutkintonimikkeen lisäksi asetuksessa mainittu englanninkielinen nimike. Yliopistot voisivat antaa koulutusvastuunsa piiriin kuuluvilla koulutusaloilla myös muulla vieraalla kielellä kuin englanniksi suoritettavia tutkintoja. Vieraskielinen tutkintonimike olisi tällöinkin englanninkielinen.

12 §. *Hallituksen kokoonpano.* Pykälän voimassa olevan 3 momentin mukaan johtosäännössä voidaan päättää, että yliopiston hallituksen enintään kolmannes voidaan valita henkilöistä, jotka eivät ole yliopiston henkilöstöä eivätkä opiskelijoita. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että hallitukseen on aina valittava vähintään yksi jäsen henkilöistä, jotka eivät ole yliopiston henkilöstöä eivätkä opiskelijoita. Muutos on tarpeen yliopistojen ja muun yhteiskunnan vuorovaikutuksen vahvistamiseksi.

13 §. *Rehtori ja vararehtori.* Rehtorin valinnasta ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään

pykälän 2 momentissa. Muutosehdotuksen mukaan yliopiston rehtorin valinta siirtyisi yliopiston vaalikollegiolta yliopiston hallitukselle. Muutoksella joustavoitettaisiin ja kevennettäisiin rehtorin valintamenettelyä. Samalla momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan rehtorilta vaaditaan voimassa olevien kelpoisuusvaatimusten lisäksi myös käytännössä osoitettu johtamistaito.

18 §. *Opiskelijaksi ottaminen.* Kuten nykyisinkin opiskelijat ottaisi yliopisto. Kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirtymisen vuoksi pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tarkemmin siitä, mitä tutkintoja opiskelija voidaan ottaa suorittamaan. Uudistuksella ei ole tarkoitus muuttaa opiskelijavainnoissa noudatettua pääsääntöä, jonka mukaan opiskelupaikan saaneilla on oikeus opiskella ylempään korkeakoulututkintoon saakka ilman välivaiheen karsintoja. Pääsääntöisesti opiskelija otettaisiin suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa.

Opiskelijat voitaisiin ottaa suorittamaan myös pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa nykyiseen tapaan esimerkiksi silloin, kun yliopisto ei järjestä koulutuslalla tai koulutuspaikkakunnalla ylempään korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta.

Pelkästään ylempää korkeakoulututkintoa opiskelija voitaisiin ottaa suorittamaan silloin, kun yliopisto voisi tutkintoasetuksen mukaan järjestää koulutusalan ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen siten, että koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa. Opiskelija voitaisiin ottaa suorittamaan pelkästään ylempää korkeakoulututkintoa myös silloin, kun yliopisto ottaisi opiskelijan soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon tai muun tasoltaan vastaavan koulutuksen pohjalta suorittamaan ylempään korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta.

Pykälän 2 momentin mukaan yliopisto voi rajoittaa opiskelijoiden määrää. Opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan. Momentti vastaisi voimassa olevan 18 §:n 1 momentin säännöksiä.

Pykälän 3 momentin mukaan opiskelijavainnon perusteista päättäisi nykyiseen tapaan

yliopisto. Säännös vastaisi nykyisin yliopistoasetuksen 12 §:ssä olevaa säännöstä. Silloin, kun yliopisto opiskelijoiden määrän rajoittamiseksi ei voi ottaa koulutukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Tätä hakijoiden yhdenvertaista kohtelua opiskelijavalinnoissa koskevaa säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi. Opiskelijoiden valinnassa valintaperusteiden soveltaminen samanlaisina kaikkiin hakijoihin ei ole aina mahdollista hakijoiksi kelpoisten erilaisen koulutustaustan vuoksi tai muusta syystä, esimerkiksi silloin, kun hakijoilta on edellytetty aikaisempaa työkokemusta. Tämän vuoksi hakijat on voitava perustellusta syystä jakaa ryhmiin. Momenttiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös, jonka mukaan hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan vuoksi tai muusta siihen verrattavasta perustellusta syystä jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Tällöin yhdenmukaisia valintaperusteita on sovellettava ryhmään kuuluviin hakijoihin. Säännöksen tarkoittamia ryhmiä voivat muodostaa muun muassa ylioppilastutkinnon suorittaneet, ulkomailta kouluopintonsa suorittaneet, ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet, avoimen yliopiston opintoja suorittaneet ja erilaisiin muuntokoulutuksiin hakeneet. Hakijoiden yhdenvertaisuutta koskevan säännöksen täsmentämisellä ei ole tarkoitus laajentaa erillisvalintojen käyttöä, vaan hakijat voitaisiin jakaa ryhmiin edelleen vain perustellusta syystä. Perustuslaillisesta yhdenvertaisuusperiaatteesta johtuen yhdenvertaisuutta on pyrittävä toteuttamaan valintaperusteissa ja muissa valintaan vaikuttavissa järjestelyissä myös eri hakijaryhmien välillä. Hakijoiden ryhmittelyyn perustuvat valintamenettelyt eivät vaativuudeltaan saa asettaa hakijoita eriarvoiseen asemaan ja valinnoissa hakijoita on verrattava yhtäläisin perustein.

Pykälän 4 momentti vastaisi pääosin nykyisiä 3 ja 4 momentteja. Opiskelijavalinta järjestettäisiin opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Opiskelijavalinta voitaisiin järjestää yliopistojen yhteishaun avulla. Opiskelijavalinnan toimittamisen lisäksi myös yhteishausta voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

18 a §. *Kelpoisuus korkeakoulututkintoihin johtaviin opintoihin.* Pykälässä säädettäisiin kelpoisuudesta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin. Säännökset vastaisivat pääosin nykyisin yliopistoasetuksen 12 §:ssä olevia säännöksiä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kelpoisuudesta pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon, sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon ja kelpoisuudesta silloin, kun yliopisto järjestää koulutusalan ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen siten, ettei koulutukseen kuulu alempaa korkeakoulututkintoa. Tutkintoasetuksessa säädettäisiin koulutusalat, joilla yliopisto voisi järjestää ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen ilman alempaa korkeakoulututkintoa. Henkilö, jolla yliopisto toteaisi muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet, voisi esimerkiksi olla yliopiston edellyttämät avoimen yliopiston opinnot suorittanut hakija.

Pykälän 1 momentin mukaan kelpoisuuden tuottavien European Baccalaureate, Reifeprüfung ja International Baccalaureate -tutkintojen kokeet järjestetään nykyisin suomalaisen ylioppilastutkintoon johtavista kokeista poiketen vasta touko-heinäkuussa. Tällöin yliopistojen hakuajat ovat useimmiten päättyneet ja valintakokeet käynnissä. 18 a §:n 1 momentti ei estä yliopistoja käyttämästä ehdollista valintaa, jotta European Baccalaureate, Reifeprüfung ja International Baccalaureate -tutkinnon suorittajilla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet suomalaisten ylioppilastutkinnon suorittajien kanssa hakea opiskelijaksi ja osallistua opiskelijavalintaan samana vuonna, jona he suorittavat ylioppilastutkinnon. Ehdollisella valinnalla tarkoitetaan sitä, että opiskelija voi osallistua opiskelijavalintaan, vaikka ylioppilastutkinto ei ole vielä suoritettu. Hyväksytyt hakijat on osoitettava ennen opiskelupaikan vastaanottamista, että hänellä on kelpoisuuden osoittama ylioppilastutkinto.

Kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirtymisen johdosta on tarpeen säätää erikseen kelpoisuudesta pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen. Kelpoisuudesta pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen säädettäisiin 2 momentissa. Tasollisesti riittävän

kelpoisuuden pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin tuottaisivat soveltuva alempi korkeakoulututkinto, soveltuva ammattikorkeakoulututkinto ja soveltuva ulkomainen koulutus, joka asianomaisessa maassa antaisi kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin. Lisäksi yliopisto voisi todeta, että henkilöllä muutoin on opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet.

Ammattikorkeakoulututkinnon tavoitteena on antaa opiskelijalle sellaiset valmiudet, että tutkinnon suorittanut voi sijoittua suoraan työmarkkinoille. Elinikäisen oppimisen periaate ja monipuolisten koulutusmahdollisuuksien tarjoaminen edellyttävät kuitenkin, että ammattikorkeakoulututkinnon tuottamasta kelpoisuudesta ylempään korkeakoulututkintoon säädetään. Säännös olisi johdonmukainen siihen nähden, että myös toisen asteen ammatillinen tutkinto tuottaa kelpoisuuden korkeakoulututkintoihin johtaviin opintoihin.

Aiemman koulutuksen ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavien opintojen sisällöllisten erojen vuoksi yliopisto voisi nykyiseen tapaan edellyttää opiskelijalta täydentäviä opintoja. Valintakriteereiden tulisi kuitenkin olla sellaiset, ettei täydentäviä opintoja vaadittaisi vuoden opintoja vastaavaa määrää enempää.

Pykälän 3 momentin mukaan kelpoinen opiskelijaksi tieteelliseen, taiteelliseen ja ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin olisi henkilö, joka on suorittanut soveltuvan ylempään korkeakoulututkinnon, ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin, tai henkilö, jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet.

Kelpoisuudesta ammatilliseen jatkotutkintoon johtavaan koulutukseen, eli erikoiseläinlääkäriin, erikoislääkäriin ja erikoishammaslääkäriin tutkintoon johtavaan koulutukseen, säädetäisiin nykyiseen tapaan tarkemmin erikoiseläinlääkäriin tutkinnoista ja oikeudesta toimia erikoiseläinlääkäriä annettussa valtioneuvoston asetuksessa, erikoislääkäriin tutkinnoista annettussa asetuksessa ja erikoishammaslääkäriin tutkinnoista annettussa asetuksessa.

18 b §. *Ylemmän korkeakoulututkinnon*

aloittaminen. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että opiskelija voisi saman alemman korkeakoulututkinnon pohjalta alkaa samana lukuvuonna opiskella vain yhtä ylempää korkeakoulututkintoa. Opiskelija voisi alemman korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen joko alkaa opiskella ylempää korkeakoulututkintoa, johon ei ole erillistä valintaa, tai siirtyä erillisen valinnan kautta suorittamaan muuta ylempää korkeakoulututkintoa. Säännös mahdollistaisi opiskelijoiden suuremman liikkuvuuden ja koulutuspaikkojen tehokkaan käytön, sillä yliopisto voisi ottaa muuta ylempää korkeakoulututkintoa opiskelemaan siirtyneiden opiskelijoiden tilalle uusia opiskelijoita.

18 c §. *Opiskelijaksi ilmoittautuminen.* Opiskelijaksi ilmoittautumisesta ja siihen liittyvästä opiskeluoikeuden menettämisestä säädetään nykyisin yliopistoasetuksen 14 §:ssä. Perustuslain 80 §:n mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Yliopistoasetuksen 14 §:n säännökset ehdotetaan siirrettäväksi lain tasolle sellaisenaan.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset yliopistossa suoritettavista tutkinnoista sisältyvät nykyisin 19 tutkintoasetukseen, asetukseen filosofian tohtorin tutkinnoista sekä kolmeen erikoistumistutkintoa koskevaan asetukseen. Tutkintorakenteen uudistamisen yhteydessä on tarkoitus antaa asetus yliopistojen tutkinnoista ja kumota nykyiset 19 tutkintoasetusta sekä asetus filosofian tohtorin tutkinnoista. Erikoistumistutkintoja koskeviin asetuksiin ei ole tarpeen tehdä muutoksia.

Uudessa tutkintoasetuksessa säädettäisiin alemman ja ylempään korkeakoulututkinnon tavoitteista, laajuudesta, rakenteesta ja suorittamisesta. Muilta osin asetus koostuisi pääosin nykyisten tutkintoasetusten yhteen kootuista säännöksistä. Yliopistojen koulutusalat, tutkintonimikkeet ja koulutusvastuut olisi lueteltu asetuksen liitteessä.

Uuden tutkintoasetuksen antamisen vuoksi asetukseen korkeakoulututkintojen järjestelmästä olisi tehtävä teknisiä tarkistuksia.

Myös useissa pätevyysvaatimuksia sisältävissä säädöksissä olevat viittaukset nykyisiin tutkintoasetuksiin ja tutkintoihin tulisi muuttaa uutta lainsäädäntöä vastaaviksi.

3. Säättämisyjärjestys

Perustuslain 123 §:n mukaan yliopistoilla on itsehallinto sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Yliopistolain 12 §:n 3 momentin mukaan johtosäännössä voidaan päättää, että yliopiston hallituksen jäsenistä enintään kolmannes voidaan valita henkilöistä, jotka eivät ole yliopiston henkilöstöä eivätkä opiskelijoita. Ehdotetun muutoksen mukaan hallituksen jäsenistä vähintään yhden tulee olla yliopistoon kuulumaton henkilö. Eduskunnan perustuslakivaliokunta otti lausunnossaan sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä yliopistolaksi (PeVL 3/1997 vp - HE 263/1996 vp) kantaa lainsäädäntöjärjestykseen säädettäessä yliopistoon kuulumattomien henkilöiden kuulumisesta yliopiston hallitukseen. Valiokunta totesi asiasta seuraavaa:

"Valiokunnan käsityksen mukaan kysymys ylimmän päättävän elimen eli hallituksen kokoonpanosta ja erityisesti ulkopuolisten kuulumisesta siihen ovat sellaisia oleellisia seikkoja, jotka valtiosääntöoikeudellisessa merkityksessä koskevat Helsingin yliopiston järjestysmuodon perusteita. Säättämisyjärjestyksen kannalta keskeistä on, pidetäänkö hallituksessa edustettuina olevien ryhmien toteutusta ja ulkopuolisten mukanaolon mahdollisuuden mainitsemista lain tasolla riittävänä hallitusmuodon 77 §:n 2 momentin kannalta, vai tulisiko näistä asioista säätää täsmällisemmin laissa. Valiokunnan mielestä Helsingin yliopistolle pysytetyn itsehallinnon näkökulmasta on riittävää, että nämä seikat selviävät ehdotettuun tapaan lakitekstistä, kunhan eri hallitusryhmien tarkka määrä ja ulkopuolisten mukanaoloon turvautuminen itsehallinnon periaatteiden mukaisesti riippumaan yliopiston toimielinten omista ratkaisuksista. Tämän mukaisesti lakiehdotus voidaan tältä osin käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä, jos kyseisistä 12 §:n 3 momentissa mainituista seikoista päättäminen kytketään Helsingin yliopiston johtosääntöön sisällytettäviin määräyksiin."

Nyt ehdotettua muutosta, jonka mukaan yliopiston hallitukseen on valittava vähintään yksi jäsen yliopistoon kuulumattomista henkilöistä, voitaneen pitää niin vähäisenä poikkeamisena yliopistojen itsehallintoperiaatteesta, että siitä voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Perustuslain 80 §:n mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Nykyisin yliopistoasetuksen 12 §:ssä olevat kelpoisuutta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin koskevat säännökset ehdotetaan otettaviksi yliopistolain 18 a §:ään ja yliopistoasetuksen 14 §:n opiskelijaksi ilmoittautumista koskevat säännökset lain 18 c §:ään, koska kyseessä olevat säännökset liittyvät opiskelijan oikeuksiin. Vastaavat säännökset sisältyvät myös ammattikorkeakoululakiin (351/2003).

Yliopistoasetuksen 12 §:n säännös opiskelijavalinnan perusteista päättämisestä ehdotetaan otettavaksi yliopistolain 18 §:ään. Tällöin samasta asiakokonaisuudesta säädettäisiin samassa pykälässä. Vastaava säännös on myös ammattikorkeakoululaisissa.

Koulutusvastuun täsmentämisestä ja yliopistojen koulutusohjelmista tietyillä koulutusaloilla ehdotetaan säädettäväksi opetusministeriön asetuksella sen sijaan, että niistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Tutkintoasetuksia, joissa yliopistojen koulutusvastuusta on säädetty koulutusala- ja tutkintokohtaista vastuuta tarkemmin, on jouduttu muuttamaan suhteellisen usein. Asetuksia on jouduttu muuttamaan esimerkiksi silloin, kun yliopiston koulutusvastuun piiriin on haluttu uusi oppiaine, oppiaineryhmä tai ala, tai kun yliopiston koulutusvastuun piiristä on haluttu poistaa jokin ala, oppiaineryhmä tai oppiaine. Yliopistojen koulutusohjelmien sääntely tapahtuu joustavammin opetusministeriön asetuksella. Opetusministeriö vahvistaa nykyisinkin yliopistojen koulutusohjelmat ja niiden tavoitteet teknillistieteellisellä alalla sekä päättää erikoishammaslääkärin tutkintoon ja erikoislääkärin tutkintoon johtavista koulutusohjelmista ja siitä, mitä erikoistumiskoulutusta yliopistoissa on.

Ehdotettu laki yliopistolain muuttamisesta on laadittu siten, että se voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

4. Voimaantulo

Yliopistoille on syytä varata riittävän pitkä aika tutkintorakenteen uudistamista ja sen edellyttämää suunnittelu- ja valmistelutyötä varten. Tämän vuoksi ehdotetaan, että laki yliopistolain muuttamisesta tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2005.

Ennen ehdotetun lain voimaantuloa valitut yliopiston hallitus ja rehtori jatkaisivat ehdotukseen sisältyvän siirtymäsäännöksen mukaan tehtävissään toimikautensa loppuun.

Ehdotetun lain opiskelijaksi ottamista koskevaa 18 §:ää sovellettaisiin ensimmäisen kerran lukuvuotta 2005—2006 koskevissa opiskelijavalinnoissa.

Opiskelijoiden oikeusturvan vuoksi on välttämätöntä, että heille varataan riittävän pitkä aika suorittaa loppuun aikaisemman lainsäädännön voimassa ollessa aloitetut opinnot. Tämän vuoksi ehdotetaan, että opiskelijalla, joka ehdotetun lain voimaan tullessa on hyväksytty yliopistoon opiskelemaan

tutkintoa, olisi oikeus siirtyä opiskelemaan tämän lain ja sen nojalla annettavien säännösten mukaan tai jatkaa opintojaan ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaan. Opiskelija siirtyisi kuitenkin jatkamaan opintojaan ehdotetun lain ja sen nojalla annettavien säännösten mukaan, jollei hän olisi suorittanut tutkintoa viimeistään 31 päivänä heinäkuuta 2008. Aloilla, joilla ei nykyään voida suorittaa alempaa korkeakoulututkintoa, opiskelijat siirtyisivät jatkamaan opintojaan ehdotetun lain mukaan, jos he eivät olisi suorittaneet tutkintoa viimeistään 31 päivänä heinäkuuta 2010. Yliopistot määräisivät siirtymiseen liittyvistä järjestelyistä.

Täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin voitaisiin ryhtyä jo ennen voimaantuloa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotus***Laki****yliopistolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 27 päivänä kesäkuuta 1997 annetun yliopistolain (645/1997) 4 §:n 1 momentti, 7 ja 9 §, 12 §:n 3 momentti, 13 §:n 2 momentti ja 18 §, sellaisena kuin niistä on 18 § osaksi laissa 1059/1998, sekä

lisätään lakiin uusi 18 a — c § seuraavasti:

4 §

Tehtävät

Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa nuorisoa palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee toimia vuoro-vaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

suorittaa, säädetään valtioneuvoston asetuksella. Yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista, erikoistumiskoulutusten aloista ja koulutusohjelmista sekä siitä, mitä erikoistumiskoulutusten aloja ja koulutusohjelmia kussakin yliopistossa on, säädetään yliopiston esityksestä opetusministeriön asetuksella.

9 §

Opetus- ja tutkintokielet

Yliopiston opetus- ja tutkintokieli on suomi, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Helsingin yliopiston, Teknillisen korkeakoulun, Kuvataideakatemian, Sibelius-Akatemian, Taideteollisen korkeakoulun ja Teatterikorkeakoulun opetus- ja tutkintokielet ovat suomi ja ruotsi. Åbo Akademin ja Svenska Handelshögskolanin sekä Helsingin yliopiston Svenska Social- och kommunalhögskolanin opetus- ja tutkintokieli on ruotsi.

Yliopisto voi päättää suomen tai ruotsin kielen lisäksi myös muun kielen käyttämisestä tutkintokielenä sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Yliopisto voi päättää muun kielen kuin opetus- ja tutkintokielensä käyttämisestä opetuksessa ja opintosuorituksissa.

12 §

Hallituksen kokoonpano

Hallituksen jäsenten kokonaismäärästä ja

7 §

Tutkinnot ja muu koulutus

Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta.

Alempaan korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen pohjana on lukio-opinnot tai niitä tasoltaan vastaava koulutus. Ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen pohjana on alempi korkeakoulututkinto tai sitä tasoltaan vastaava koulutus, jollei valtioneuvoston asetuksella säädetä, että koulutuksen pohjana ovat lukio-opinnot tai niitä tasoltaan vastaava koulutus. Tieteellisen, taiteellisen ja ammatillisen jatkokoulutuksen pohjana on ylempi korkeakoulututkinto tai sitä tasoltaan vastaava koulutus.

Yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistoissa voidaan

I momentissa tarkoitettuihin ryhmiin kuuluvien henkilöiden lukumäärästä määrätään johtosäännössä. Sen mukaan kuin johtosäännössä määrätään, hallituksen jäsenistä vähintään yksi ja enintään kolmannes on valittava henkilöistä, jotka eivät ole yliopiston henkilöstöä eivätkä opiskelijoita.

13 §

Rehtori ja vararehtori

Rehtori valitaan viideksi vuodeksi kerrallaan. Rehtorin valitsee yliopiston hallitus. Rehtoriksi valittavalta vaaditaan, että hän on suorittanut tohtorin tutkinnon tai että hänet on nimitetty jonkin yliopiston professorin virkaan ja että hänellä on käytännössä osoitettu johtamistaito. Kuvataideakatemian, Sibelius-Akatemian, Taideteollisen korkeakoulun ja Teatterikorkeakoulun rehtoriksi voidaan kuitenkin valita myös apulaisprofessorin, yliassistentin tai lehtorin virkaan nimitetty henkilö.

18 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Opiskelija otetaan suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, pelkästään ylempää korkeakoulututkintoa tai jatkotutkintoa. Opiskelija voidaan ottaa suorittamaan myös pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa.

Yliopisto voi rajoittaa opiskelijoiden määrää. Opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan.

Yliopisto päättää opiskelijavalinnan perusteista. Silloin kun yliopisto opiskelijoiden määrän rajoittamisen vuoksi ei voi ottaa koulutukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan vuoksi tai muusta siihen verrattavasta perustellusta syystä jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Tällöin yhdenmukaisia valintaperusteita on sovellettava ryhmään kuuluviin hakijoihin. Jonkin kieliryhmän koulutustar-

peen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa.

Opiskelijavalinta järjestetään opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Opiskelijavalinta voidaan järjestää yliopistojen yhteishaun avulla. Opiskelijavalinnan toimitamisesta ja yhteishausta voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

18 a §

Kelpoisuus korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin

Kelpoinen opiskelijaksi opintoihin, jotka johtavat pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon tai sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon on henkilö, joka on suorittanut ylioppilastutkintoasetuksessa (1000/1994) tarkoitetun tutkinnon, ammattikorkeakoulututkinnon, ammatillisen korkeasteen tutkinnon, ammatillisen opistoasteen tutkinnon, vähintään kolmivuotisen ammatillisen tutkinnon, ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin tai jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet. Mitä tässä momentissa säädetään kelpoisuudesta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, koskee myös kelpoisuutta ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen, jonka yliopisto järjestää siten, ettei koulutukseen kuulu alempaa korkeakoulututkintoa.

Kelpoinen opiskelijaksi opintoihin, jotka johtavat pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon, on henkilö, joka on suorittanut soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon, soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon, soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin taikka jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet. Yliopisto voi edellyttää opiskelijaksi ottamansa henkilön suorittavan täydentäviä opintoja koulutuksensa tarvittavien valmiuksien saavuttamiseksi.

Kelpoinen opiskelijaksi opintoihin, jotka johtavat tieteelliseen, taiteelliseen tai ammatilliseen jatkotutkintoon, on henkilö, joka on

suorittanut soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon, ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin tai jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet.

Kelpoisuudesta ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

18 b §

Ylemmän korkeakoulututkinnon aloittaminen

Opiskelija voi saman alemman korkeakoulututkinnon pohjalta alkaa samana lukuvuonna opiskella vain yhtä ylempää korkeakoulututkintoa.

18 c §

Opiskelijaksi ilmoittautuminen

Opiskelijaksi hyväksytyn, joka on ilmoittanut ottavansa vastaan opiskelupaikan, tulee asianomaisen yliopiston määräämällä tavalla ilmoittautua yliopistoon, jonka jälkeen hänet merkitään opiskelijaksi. Opiskelijan on joka lukuvuosi yliopiston määräämällä tavalla ilmoitauduttava läsnä olevaksi tai poissaolevaksi.

Opiskelija, joka ei ole ilmoittautunut 1 momentissa säädetyllä tavalla, menettää opiskeluoikeutensa. Jos tällainen opiskelija haluaa myöhemmin aloittaa opintonsa tai jat-

kaa niitä, hänen on haettava yliopistolta oikeutta päästä uudelleen opiskelijaksi.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2005.

Ennen tämän lain voimaantuloa valitut yliopiston hallitus ja rehtori jatkavat tehtävisään toimikautensa loppuun.

Lain 18 §:ää sovelletaan ensimmäisen keran lukuvuotta 2005—2006 koskevissa opiskelijavalinnoissa.

Opiskelijalla, joka tämän lain voimaan tullessa on hyväksytty yliopistoon opiskelemaan tutkintoa, on oikeus valintansa mukaan siirtyä opiskelemaan tämän lain ja sen nojalla annettavien säännösten mukaan tai jatkaa opintojaan ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaan. Opiskelija siirtyy kuitenkin jatkamaan opintojaan tämän lain ja sen nojalla annettavien säännösten mukaan, jollei hän ole suorittanut ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaista arkkitehdin, diplomi-insinöörin, maisema-arkkitehdin, eläinlääketieteen lisensiaatin, hammaslääketieteen lisensiaatin tai lääketieteen lisensiaatin tutkintoa viimeistään 31 päivänä heinäkuuta 2010 tai muuta ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaista tutkintoa viimeistään 31 päivänä heinäkuuta 2008. Yliopistot määräävät siirtymiseen liittyvistä järjestelyistä.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 20 päivänä helmikuuta 2004

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Opetusministeri *Tuula Haatainen*

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Laki

yliopistolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 27 päivänä kesäkuuta 1997 annetun yliopistolain (645/1997) 4 §:n 1 momentti, 7 §, 9 §, 12 §:n 3 momentti, 13 §:n 2 momentti ja 18 §, sellaisina kuin niistä on 18 § osaksi laissa 1059/1998, sekä

lisätään lakiin uusi 18 a — c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

4 §

Tehtävät

Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa nuorisoa palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa.

7 §

Tutkinnot ja muu koulutus

Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta.

Korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen pohjana on lukio-opintojen tai niitä vastaavan koulutuksen taso. Tieteellisen, taiteellisen ja ammatillisen jatkokoulutuksen pohjana on ylempi korkeakoulututkinto tai muu sitä tasoltaan vastaava koulutus.

Ehdotus

4 §

Tehtävät

Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa nuorisoa palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. *Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikutavuutta.*

7 §

Tutkinnot ja muu koulutus

Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta.

Alempaan korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen pohjana on lukio-opinnot tai niitä tasoltaan vastaava koulutus. Ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen pohjana on alempi korkeakoulututkinto tai sitä tasoltaan vastaava koulutus, jollei valtioneuvoston asetuksella säädetä,

Yliopistossa suoritettavista tutkinnoista säädetään tarkemmin asetuksella.

9 §

Opetus- ja tutkintokielet

Yliopiston opetus- ja tutkintokieli on suomi, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Helsingin yliopiston, Teknillisen korkeakoulun, Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia, Taideteollisen korkeakoulun ja Teatterikorkeakoulun opetus- ja tutkintokielet ovat suomi ja ruotsi. Åbo Akademin ja Svenska handelshögskolanin sekä Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanin opetus- ja tutkintokieli on ruotsi.

Yliopisto päättää muun kielen kuin opetus- ja tutkintokielensä käyttämisestä opetuksessa ja opintosuorituksissa.

että koulutuksen pohjana ovat lukio-opinnot tai niitä tasoltaan vastaava koulutus. Tieteellisen, taiteellisen ja ammatillisen jatkokoulutuksen pohjana on ylempi korkeakoulututkinto tai sitä tasoltaan vastaava koulutus.

Yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistoissa voidaan suorittaa, säädetään valtioneuvoston asetuksella. Yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista, erikoistumiskoulutusten aloista ja koulutusohjelmista sekä siitä, mitä erikoistumiskoulutusten aloja ja koulutusohjelmia kussakin yliopistossa on, säädetään yliopiston esityksestä opetusministeriön asetuksella.

9 §

Opetus- ja tutkintokielet

Yliopiston opetus- ja tutkintokieli on suomi, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Helsingin yliopiston, Teknillisen korkeakoulun, Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia, Taideteollisen korkeakoulun ja Teatterikorkeakoulun opetus- ja tutkintokielet ovat suomi ja ruotsi. Åbo Akademin ja Svenska Handelshögskolanin sekä Helsingin yliopiston Svenska Social- och kommunalhögskolanin opetus- ja tutkintokieli on ruotsi.

Yliopisto voi päättää suomen tai ruotsin kielen lisäksi myös muun kielen käyttämisestä tutkintokielenä sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Yliopisto voi päättää muun kielen kuin opetus- ja tutkintokielensä käyttämisestä opetuksessa ja opintosuorituksissa.

12 §

Hallituksen kokoonpano

Hallituksen jäsenten kokonaisuudesta ja 1 momentissa tarkoitettuihin ryhmiin kuuluvien henkilöiden lukumäärästä päätetään johtosäännössä. Johtosäännössä voidaan myös päättää, että hallituksen jäsenistä enintään kolmannes voidaan valita henkilöistä, jotka eivät ole yliopiston henkilöstöä eivätkä opiskelijoita.

Hallituksen jäsenten kokonaisuudesta ja 1 momentissa tarkoitettuihin ryhmiin kuuluvien henkilöiden lukumäärästä määrätään johtosäännössä. *Sen mukaan kuin johtosäännössä määrätään, hallituksen jäsenistä vähintään yksi ja enintään kolmannes on valittava henkilöistä, jotka eivät ole yliopiston henkilöstöä eivätkä opiskelijoita.*

13 §

Rehtori ja vararehtori

Rehtori valitaan viideksi vuodeksi kerrallaan. Rehtorin valitsee yliopiston vaalikollegio. Rehtoriksi valittavalta vaaditaan, että hän on suorittanut tohtorin tutkinnon tai että hänet on nimitetty jonkin yliopiston professorin virkaan. Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia, Taideteollisen korkeakoulun ja Teatterikorkeakoulun rehtoriksi voidaan kuitenkin valita myös apulaisprofessorin, yliassistentin tai lehtorin virkaan nimitetty henkilö.

Rehtori valitaan viideksi vuodeksi kerrallaan. Rehtorin valitsee *yliopiston hallitus*. Rehtoriksi valittavalta vaaditaan, että hän on suorittanut tohtorin tutkinnon tai että hänet on nimitetty jonkin yliopiston professorin virkaan *ja että hänellä on käytännössä osoitettu johtamistaito*. Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia, Taideteollisen korkeakoulun ja Teatterikorkeakoulun rehtoriksi voidaan kuitenkin valita myös apulaisprofessorin, yliassistentin tai lehtorin virkaan nimitetty henkilö.

18 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Yliopisto voi rajoittaa opiskelijoiden määrää. Opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan.

Silloin kun yliopisto opiskelijoiden määrän rajoittamisen vuoksi ei voi ottaa koulu-

18 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. *Opiskelija otetaan suorittamaan sekä alemmaa että ylemmää korkeakoulututkintoa, pelkästään ylemmää korkeakoulututkintoa tai jatkotutkintoa. Opiskelija voidaan ottaa suorittamaan myös pelkästään alemmaa korkeakoulututkintoa.*

Yliopisto voi rajoittaa opiskelijoiden määrää. Opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan.

Yliopisto päättää opiskelijavalinnan perusteista. Silloin kun yliopisto opiskelijoi-

tukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa.

Opiskelijavalinta järjestetään opiskelija-valintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen, *jollei toisin säädetä tai jollei asianomainen ministeriö toisin päättä.* Opiskelijavalinnan toimittamisesta voidaan säätää asetuksella.

den määrän rajoittamisen vuoksi ei voi ottaa koulutukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. *Hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan vuoksi tai muusta siihen verrattavasta perustellusta syystä jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Tällöin yhdenmukaisia valintaperusteita on sovellettava ryhmään kuuluviin hakijoihin.* Jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa.

Opiskelijavalinta järjestetään opiskelija-valintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. *Opiskelijavalinta voidaan järjestää yliopistojen yhteishaun avulla. Opiskelijavalinnan toimittamisesta ja yhteishausta voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.*

18 a §

Kelpoisuus korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin

Kelpoinen opiskelijaksi opintoihin, jotka johtavat pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon tai sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon on henkilö, joka on suorittanut ylioppilastutkintoasetuksessa (1000/1994) tarkoitetun tutkinnon, ammatikorkeakoulututkinnon, ammatillisen korkeasteen tutkinnon, ammatillisen opistoasteen tutkinnon, vähintään kolmivuotisen ammatillisen tutkinnon, ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin tai jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet. Mitä tässä momentissa säädetään kelpoisuudesta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, koskee myös kelpoisuutta ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen, jonka yliopisto järjestää siten, ettei koulutukseen kuulu alempaa korkeakoulututkintoa.

Kelpoinen opiskelijaksi opintoihin, jotka johtavat pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon, on henkilö, joka on suorittanut soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon,

soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon, soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin taikka jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet. Yliopisto voi edellyttää opiskelijaksi ottamansa henkilön suorittavan täydentäviä opintoja koulutuksessa tarvittavien valmiuksien saavuttamiseksi.

Kelpoinen opiskelijaksi opintoihin, jotka johtavat tieteelliseen, taiteelliseen tai ammatilliseen jatkotutkintoon, on henkilö, joka on suorittanut soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon, ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin tai jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet.

Kelpoisuudesta ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

18 b §

Ylemmän korkeakoulututkinnon aloittaminen

Opiskelija voi saman alemman korkeakoulututkinnon pohjalta alkaa samana lukuvuonna opiskella vain yhtä ylempää korkeakoulututkintoa.

18 c §

Opiskelijaksi ilmoittautuminen

Opiskelijaksi hyväksytyn, joka on ilmoittanut ottavansa vastaan opiskelupaikan, tulee asianomaisen yliopiston määräämällä tavalla ilmoittautua yliopistoon, jonka jälkeen hänet merkitään opiskelijaksi. Opiskelijan on joka lukuvuosi yliopiston määräämällä tavalla ilmoitauduttava läsnä olevaksi tai poissaolevaksi.

Opiskelija, joka ei ole ilmoittautunut 1 momentissa säädetyllä tavalla, menettää opiskeluoikeutensa. Jos tällainen opiskelija haluaa myöhemmin aloittaa opintonsa tai jatkaa niitä, hänen on haettava yliopistolta oikeutta päästä uudelleen opiskelijaksi.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2005.

Ennen tämän lain voimaantuloa valitut yliopiston hallitus ja rehtori jatkavat tehtävissään toimikautensa loppuun.

Lain 18 §:ää sovelletaan ensimmäisen kerran lukuvuotta 2005—2006 koskevilla opiskelijavalinnoissa.

Opiskelijalla, joka tämän lain voimaantullessa on hyväksytty yliopistoon opiskelemaan tutkintoa, on oikeus valintansa mukaan siirtyä opiskelemaan tämän lain ja sen nojalla annettavien säännösten mukaan tai jatkaa opintojaan ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaan. Opiskelija siirtyy kuitenkin jatkaamaan opintojaan tämän lain ja sen nojalla annettavien säännösten mukaan, jollei hän ole suorittanut ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaisesti arkkitehdin, diplomi-insinöörin, maise- ma-arkkitehdin, eläinlääketieteen lisensiaatin, hammaslääketieteen lisensiaatin tai lääketieteen lisensiaatin tutkintoa viimeistään 31 päivänä heinäkuuta 2010 tai muuta ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaista tutkintoa viimeistään 31 päivänä heinäkuuta 2008. Yliopistot määräävät siirtymiseen liittyvistä järjestelyistä.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.
